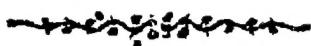

ଜ୍ଞାନଜିନ ପଲକା ।

ବିକ୍ରମ ଦୁର୍ଦ୍ଦେଶ ମହୋଦୟ

ଶ୍ରୀଗୁରୁଙ୍କ କୃପାରେ

ଶ୍ରୀ ବାଳକୃଷ୍ଣ ଦାସ କବିରାଜ ଦ୍ଵାରା

ପ୍ରଣୀତ

ଓ

ପ୍ରକାଶିତ

CUTTACK,

Printed by the Cuttack Printing Company Ltd.

1904

ମୂଲ୍ୟ—ମନୋରୋପ ଦେବ ଟା ୦ ୫ ୦

ସ୍ଥାନାଞ୍ଜନ ଶିଳାକା ।

—୦୦)※(୦୦—

ପାଠକ ମହାଶୟ !

ଏହି ବକେ କଗରରେ ଉତ୍କଳ ସନ୍ନିବନ୍ଧୀର ଗଗ ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟ-
କେଶକ ସମୟରେ ଉତ୍କଳୀୟ କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥଳୀମାନଙ୍କର “ପ୍ରାର୍ଥନା”
କାମରେ ଶୁଣି ଏ ଶୁଦ୍ଧ ବେଳାମୀ ପୁସ୍ତିକା ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ପ୍ରେସ୍‌ରେ
ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇ ଗୁପ୍ତରୂପ ବରଷା ହୋଇଥିଲା ତାହା ବୋଧ ହୁଏ
ଅପଣ ପାଠ କରିଥିବେ । ଗତ ଉପମ୍ବର ମାସ ତା ୧୨ ରଖରେ
ଇଣ୍ଡିଆନେଜେଟରେ ଭାରତ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଦେଶ ମିଶ୍ରଣ ବିଷୟ
ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଗଞ୍ଜାମ, ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଛେଟକାଗପୁରର କର୍ମଦାଣ୍ଡ ଓଡ଼ିଶା
ସଙ୍ଗେ ମିଶାଇ ବଙ୍ଗଳାଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ପୁରୀ ପ୍ରାୟ ରହିବାର ମନସ୍ତ
କରି ତତ୍ପରେ ପ୍ରାମାଣ୍ୟ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କର ସେ ମନ ଗ୍ରହଣିତ
ଚଦ୍‌ବିଷୟରେ ଯହିଁରେ ମିଶ୍ରିତ ଓଡ଼ିଶା ବଙ୍ଗଳା ଦ୍ଵାରା ଗାରିଜ
ହୋଇ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ମିଶି ପାରେ ତହିଁ ପରେ ଚେଷ୍ଟା କରିବା
ପାଇଁ ଲୋକଙ୍କୁ ପୁସ୍ତକ ମହାଭାରା ପୁସ୍ତିକାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅଟେ ।
ଏଥିକୁ ପୁସ୍ତିକା ଶୁଣିକ ପାଠ କରି ଗୋଟିଏ ଗଳ୍ପ ମନେ ପଡ଼ିଲା,
ତେଣୁ ଅଗ୍ରେ ସେ ଗଳ୍ପଟି କହି ପଛେ ପୁସ୍ତିକା ଲେଖକଙ୍କର ଯୁକ୍ତି
ପରେ ମହାମନ ପ୍ରକାଶ କରିବି ।

ଗଳ୍ପଟି ଏହି—ଏକସମୟରେ ବକେ ଶାଳତାଳରେ ଅତି ପ୍ରଭୁ-
ଷରେ ଦର ପାଦ୍ମା ଅତୀତ ମାର୍ଗରେ ଭ୍ରମଣ କରୁ, ଦେଖିଲେ
ଏକ ରୂପ ତଳେ ଜଣେ ବଡ଼ ଦରବ୍ର ଲୋକ ଶାଳରେ ଥର ଥର
ହୋଇ “ଶିବ ଦୁର୍ଗା ଶିବଦୁର୍ଗା” ବୋଲି ଉପାସରେ ତାଙ୍କ ଗର୍ଜ-
ଅଛି । ତାହାର ଘୋଡ଼ାଟିବାକୁ ବହୁ ନାହିଁ, ସେହି କଳା ଶୁଣି

ପିତୃଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରରେ ସଦୃଶ ଛନ୍ଦ୍ର, ତାହାର ଶଙ୍କାଳିଆ ପେଟ ଓ
 ଚକାଳମୟ ଗଣ୍ଡରୁ ଅନୁମାନ ହୁଏ ଦୁଇ ଭିନ୍ନ ବିନ୍ଦୁରୁ ବହି ଉଦରସ୍ଥ
 ହୋଇ ନାହିଁ, ଫଳତଃ ଲୋକେ ଯେ ନିତାନ୍ତ ଗଣ୍ଡବ ଏଥିରେ
 ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଏହା ଦେଖି ପାଟାଳଙ୍କର ମନରେ ବଡ଼ ଦୁଃଖ ଓ
 ଦୟା ହେଲା । ସେ ମହାଦେବଙ୍କୁ କହିଲେ ‘ପ୍ରଭୋ ! ଲୋକେ
 ଆପଣଙ୍କୁ ଯେ “ଲୋଳାନାଥ” କହନ୍ତି ତାହା ଯଥାର୍ଥ, ଏ ଲୋକଟି
 ଏତେ କଷ୍ଟରେ ସୁଦ୍ଧା ଆପଣଙ୍କୁ ପାସୋର ନାହିଁ ଅଥଚ ଆପଣ ଏ
 ଗଳହନକୁ ପାସୋର ପକାଇଅଛନ୍ତି, ଏ ଗଡ଼ ଅଶ୍ବରୀୟ ! ଏହାର
 ଦୁରବସ୍ଥା ପ୍ରତି ଆପଣଙ୍କର ଟିକିଏ ଅନୁଗ୍ରହ ଦେଉ ନାହିଁ ?’ ମହା-
 ଦେବ କହିଲେ “ପ୍ରୟେ ! ମୁଁ କି କରିବି ଏହାର କପାଳରେ
 ଧନ ଭୋଗ କରିବାର ଲେଖା ନାହିଁ ମୁଁ ଧନ ଦେଲେ ସେ କାହୁଁ
 ଭୋଗ କରି ପାରିବ ?” ଏହା ଶୁଣି ପାଟାଳ କହିଲେ “ନାଥ ! ମୁଁ
 ଆପଣଙ୍କର ଚରଣ ଧରି ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଅଛି ଆପଣ ଅନୁଗ୍ରହପୂର୍ବକ
 ତାକୁ କିଛି ଧନ ଦେଉନ୍ତୁ ଦେଖାଯାଉ ସେ ତାହା ଭୋଗ କରି
 ପାରୁଛି କି ନା” । ତହୁଁ ମହାଦେବଙ୍କର ଆଦେଶମତେ ନନ୍ଦ ଭକ୍ତ
 ଦରପୁର ନିକଟସ୍ଥ ପଥ ଉପରେ ତୋଡ଼ା ମୋହର ଥୋଇ ଦେଇ
 ଆସିଲେ, ଦରପାଟା ଅଳଙ୍କାରରେ ଅକାଶରେ ଥାଇ କୋଭୁକ୍ତ
 ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଖର ପଡ଼ି ଗଲାରୁ ଦରଦରୁଣ ମୂଳରୁ ଉଠି
 ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଅତାକୁ ଭିକ୍ଷା କରିବାକୁ ବାହାରିଲା । ଯାଉଁ ମନେ ବରଷ
 କଲା “ପ୍ରତିଦିନ ଭିକ୍ଷା ମାଗି ଯାଏଁ କେବେ କିଛି ମିଳେ କେବେ ନାହିଁ,
 ଆଜି ଅକ୍ଷପରି ଆମ୍ଭ ବୁଦ୍ଧ ଭିକ୍ଷାମାଗି ବୁଲିବ ତାହାହେଲେ ଲୋକେ
 ଦୟା କରି ଅଧିକ ଭିକ୍ଷା ଦେବେ” । ଏହିତା ମନେ ବୁରି ଦୁଇ ଚନ୍ଦ୍ର
 ବୁଦ୍ଧ ଅକ୍ଷପରି ଚାଲିବାକୁ ଲାଗିଲା, ଯାଉଁ ପଥରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ-ମୁଦ୍ରା ଶୁଣି
 ଧଳକି ଡେଇଁ ଚାଲିଗଲା ।

ସୁସ୍ତ୍ରୀକା ପଡ଼ି ମନରେ ଭୟ ଦେଉଅଛି ଅମୃତାଳଙ୍କର କପାଳରେ
 କୃଷି ମ ଅନ୍ଧ ଦରଦ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦଶା ନ ଶେଷ । ତେଣେ ଭାବ ।

ପ୍ରଭୃତି ବଙ୍ଗଳାଦେଶରୁ ବାହାରିଯିବା ବିରୁଦ୍ଧରେ ତୁମ୍ଭେ ଅନୁରୋଧ
ଲଗାଅଛି, ଏ ସମୟରେ ଏଣୁ ଉତ୍ତର ଉତ୍ତର ଦେଲେ ଯେବେ
ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ କହନ୍ତି କି “ନୂତନ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଯେବେ ସମସ୍ତଙ୍କର
ଅପତ୍ତି ଚେତେବେ ପୂର୍ବେ ଯେପରି ଥିଲା ସେହିପରି ଥାଉ” । ତାହା
ଦେଲେ ବସ୍ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ବିକଳାଙ୍ଗ ଉତ୍ତରଦେଶ ଏକଠୁ
ଦେବାର ଚରପୋଷିତ ଆଶା ଯାହା ଏବେ କାଳେ ଫଳବତୀ ହେ-
ବାକୁ ବସିଅଛି ତାକୁ ଚିରକାଳପାଇଁ ଜଳାଞ୍ଜଳ ଦେବାକୁ ହେବ ।
ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ମିଶିଲେ ଲେଖକ ଯେବେ ନନ୍ଦନ କାନୁନ୍‌ଗୋ
ସୁଖ ଭୋଗ କରିବାର ଆଶା ମରାଚିବା ଦେଖିଥାନ୍ତି ତେବେ ତାଙ୍କୁ
ସବିଳସ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନା ଯେ ଟିକିଏ ସମ୍ଭାଳିଯାଉନ୍ତି, ଅନେକ ଗୁଡ଼ାଏ
ସୁଖ ଏକାବେଳେକେ ଗଳି ପକାଇଲେ ଅଙ୍ଗୁଳି ହୋଇ ପ୍ରାଣ ସଂଶୟ
ହେବ । ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଛି “ଅଭିଭୋଜନଂ ଶ୍ରେୟମ୍ନାମ୍ ଅସୁଖସ୍ତଦ୍ଭବଂ,
ଚସ୍ମାନ୍ ଅଭିଭୋଜନଂ ପରହରେତ୍” ।

ଲେଖକଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନାର ଯୌକ୍ତିକତା ଅଲୋଚନା କରିବା ସ୍ୱର୍ଗରୁ
ଦେଖାଯାଉ ବଙ୍ଗଳାକୁ ଶୁଦ୍ଧ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରେ ଗୁଞ୍ଜି ଦେବାରେ
ତାଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କ'ଣ । ପୁସ୍ତିକାରେ ପ୍ରକାଶ ଭାବରେ ଲେଖା
ନଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଲେଖାର ଭଙ୍ଗିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣା ପଡ଼ୁଅଛି ଯେ
ବଙ୍ଗଳାରେ ଜ୍ଞାନ, ଧନ ଓ ଦାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷ ପ୍ରଭୃତି ଲୋକଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା
ଅନେକ ସୁତରାଂ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଦରିଦ୍ର-
ଅଜ୍ଞ ଓ ଅସୁସ୍ଥ ଓଡ଼ିଆ ପୁଅ ପାରି ଉଠୁ ନାହାନ୍ତି, ତେଣୁ ମଧ୍ୟ-
ପ୍ରଦେଶବାସୀ, ଯେଉଁମାନେ କି ଲେଖକଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ, ଛିଣ୍ଡା
ଅଛି, ଗଜମୁଖ ଓ କୋଡ଼ିଆ ଅଛନ୍ତି, ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶିଲେ
ଉତ୍ତରାମ୍ଭମାନେ ଅତିରେ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଚଢ଼ିବେ । ଛି । ଛି ।
ଏପରି ବାହା ବଡ଼ ଅସା ବାହା ସୁତରାଂ ଜଗଦୀଶ୍ୱରଙ୍କର ନ୍ୟାୟ
ରାଜ୍ୟରେ କଦାପି ସଫଳ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ । ସେଦିନ ସମ୍ପ-

ଜନରେ ପାଦ୍ମ ସୁଜାସାଦେବ ସେ କହିଥିଲେ ଭୁମ୍ଭେମାନେ
 “honest rivalry,, (ସତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରତିଯୋଗିତା) କର” ଚାହାର ପଲ
 କ ଏହି ? ପାଞ୍ଚପୁଟ ଛନ୍ଦେ ଲେଖାଏଁ ଉଚ୍ଚ ଦଶଜଣକ
 ମଧ୍ୟରେ ଥାଇଁ ଅପଣାର ଟେକ ରଖିବା ମାନସରେ ସେବେ
 ଭୁମ୍ଭେ ସଙ୍ଗୀ ନଅଜଣକର ମୁଣ୍ଡ ବାଟି ପଦାଧି ବେବେ ତାକୁ
 “ସତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରତିଯୋଗିତା” ବୋଲାଇବ କ ? ଭୁମ୍ଭେ ସେବେ
 ପାଞ୍ଚପୁଟ ଦଶଜଣ ଦୋଇ ପାର ତାହାଦେଲେ ଭୁମ୍ଭର ସଙ୍ଗି-
 ମାନଙ୍କ ଉପରେ ଭୁମ୍ଭର ଟେକ କହିବ, ମଧ୍ୟ ସେପରି ଉନ୍ନତ
 ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବାରେ ଭୁମ୍ଭର ପ୍ରଣୀୟା ଭିନ୍ନ ନିଜା ଦେବ ନାହିଁ ।
 ଅନ୍ତର ମନେକର ଏକପାଖରେ ନିକୁଷ୍ମ ଓ ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ଉଚ୍ଚୁଷ୍ମ
 ଲୋକ ଭୁମ୍ଭ ମଧ୍ୟରେ ବର୍ତ୍ତମାନ, ଭୁମ୍ଭେ କାହାକୁ ଅଦର୍ଶ କରି ଅନୁ-
 କରଣ କରିବ ? ସେ ଭୁମ୍ଭର ଅଦର୍ଶ ତାହା ନିକଟରୁ ଅନ୍ତର ଦେବା
 ଉଚିତ କ ? ଅନ୍ତର ଗୋଟିଏ କଥା ମାନିଲୁଁ ଭୁମ୍ଭେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ
 ବାସିଙ୍କର ମସ୍ତକ ମଣି ଦୋଇ ସମସ୍ତ ସରକାରୀ ବେସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟ,
 ଓକାଲଜ (ଅର୍ଥ ଭୁମ୍ଭେ କାହିଁକି ଯୋଗ୍ୟ ଦେଖା ଯାଉ ନାହିଁ)
 ପ୍ରଭୃତି ତାଙ୍କଠାରୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ତାଙ୍କ ଅନ୍ତରେ ଧୂଳିପିଲ, ଭଲ
 ଗଞ୍ଜାମର ଓଡ଼ିଆ ଭାଇମାନେ ସେ ଭୁମ୍ଭ ସଙ୍ଗେ ମିଶିବେ- ସେମାନେ
 କଅଣ କରିବେ ? ସେମାନେ ଭୁମ୍ଭର ଗୋଡ଼ ଘଟିବେ କ ? ଅର୍ଥ
 ସମ୍ବଳପୁର ବାଣୀ ? “ ଭୁମ୍ଭେ ସେ ଘଟିବେ ଭୁମ୍ଭେ ସେ ଘଟିବେ ”
 ଦେବେ କା ? ଭାଇ ପ୍ରାର୍ଥନାକାରୀ ! ଭୁମ୍ଭେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶବାସିଙ୍କୁ
 ସେପରି ବନ୍ୟପଶୁ ପ୍ରାୟ ମନେ କରିଥାନ୍ତି ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ
 ସେପରି ଅକର୍ମଣ୍ୟ ନୁହନ୍ତି, ସେମାନେ ଅଧିକାଂଶ ମହାଗୁଣ-ବିଶୋଭୁତ
 କର୍ମକାର, ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଧର୍ଯ୍ୟାସ କରିବ ନାହିଁ, ପୁଣି ଅମ୍ଭେମାନେ
 ଏପରି ଅସାଧୁ ସାଧିପର ବାହା ମନରେ ରଖି ସେମାନଙ୍କ ନିକଟରେ
 ଉପସ୍ଥିତ ଦେଲେ ନିଶ୍ଚୟ ଗୁପ୍ତତା ଖାଇ ଅସିବା । ପରନ୍ତୁ ଶତାଧିକ

ବର୍ଷ ବଙ୍ଗଳା ସଙ୍ଗେ ରହି ଅମ୍ବୁମାନଙ୍କର ସେ ଅନେକ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୋଇଅଛି ଓ ମଧ୍ୟ ଭବିଷ୍ୟତକୁ (ଅବଶ୍ୟ କ୍ରମେ) ଦେବ ଏଥିରେ ଦ୍ଵିଭୁକ୍ତି ଦାହିଁ; ଏପରି ସ୍ଥଳେ ନିଶ୍ଚିତ ବର୍ଷସ୍ଵରୁ ଉତ୍ତ ଅବରଣ ହୋଇ ଅନିଶ୍ଚିତ ଆଶାମଞ୍ଜରୀ ପକ୍ଷରେ ଗୋଡ଼ାଇବା ବାତୁଳତା ଭିନ୍ନ କି ବୋଲିଯାଇ ପାରେ ? ଲେଖକ ! ଏବେବେଳେ ବିଚିତ୍ରାନନ୍ଦ ନାହାନ୍ତି କୋହଲେ ଭ୍ରମପାଇଁକ ମଧ୍ୟମକାୟସୁଖ ତୈଳର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଥାନ୍ତା !

ଲେଖକ ପୁସ୍ତିକାର ୭୫ ପୃଷ୍ଠାରେ ଲେଖିଅଛନ୍ତି “ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀର ଧୀର ଚିତ୍ତରେ ବିଚେରନା ନିଜର ସ୍ଵାର୍ଥର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ବମ୍ବା ଅମ୍ବୁପ୍ରଭୃତୀ ଲାଲୀପ୍ତ ହୋଇ ଅଥବା ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷର ଅନୁ-ରୋଧ ଉପରୋଧ ପରି ହୋଇ ଯେଉଁମାନେ ଏ ଘଟଣାରେ ହୋଇପାରି ଏକମତ ସମର୍ଥନ କରିବେ ସେମାନେ କେବଳ ଅମ୍ବୁଦାଗ ନୁହନ୍ତି ଅପିତ ଦେଶଦ୍ରୋହୀ ସମାଜଦ୍ରୋହୀ ଏବଂ ଶୁଦ୍ଧ ବଶ୍ୟରମାନଙ୍କର ସକଳ ଅମଙ୍ଗଳର ନିଦାନ ଅଟନ୍ତି ।” କଥାରେ କହନ୍ତି “ଗୋଦତ୍ତ ଲୋ ! ଗୋଡ଼ ତଳକୁ ଅନା” “Physician cure thyself” ଲେଖକ ମହୋଦୟ ! ଟିକିଏ ଜ୍ଞାନାଞ୍ଜନଶଳାକାହାଣୀ ରକ୍ଷା କରି ନିଜେ ଉପରକୁ ଚାହିଁ ଅପଣା ହୃଦୟ ଭିତରେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧ୍ୟ କରିନୁହଁ ? କେଉଁ ଚାହେଁ, ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ପରି ଅନ୍ତରେ ଧୂଳି ଦେବା ଓ ଅକାଶରୁସମ ବହୁ ବଡ଼ ଖେତାବି ଅଭିଳାଷ ତହିଁରେ ବଳବାନ୍ ହୋଇ ରକ୍ତିକୁ ଅପଣଙ୍କର ମସ୍ତକକୁ ପ୍ରେରଣ କରିଅଛି ? ଏ ଜାତି-ଦଳରେ ଏଠାରେ ବୁରଫର ଅଭାବ ସୁତରାଂ ପରସ୍ପର ପୋଷା-ଶରୁ ଦାଣ୍ଡିଏ . ପକ୍ଷ ଅଣି ଶୀଘ୍ର ଅପଣଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ନ ଥୋଇଲେ ରକ୍ତାଧିକ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ଅପଣଙ୍କର ମସ୍ତକର ଧମନା ବିଘର୍ଣ୍ଣ ଦେବାକୁ ସମ୍ଭାବନା । ଅଥଚ କହର କେଉଁ ସାଧୁମାନସରେ ଭ୍ରମେ ବଙ୍ଗଳାର ସୁଶାସନ ଉଚ୍ଚ ବେଆଇନ (non-regulation) ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରେ ଗୁଞ୍ଜ ଦେବାକୁ ଲେଖକଙ୍କୁ ପସନ୍ଦଉଅଛି ? ଭ୍ରମର ସଖ୍ୟା କେତେ ?

ସମାଭାବ, ମଦନାଭାବ, ଅଭିମୁଖ ଏହି କା ? ଗଞ୍ଜାମୀ ଭାବ ! ସମ୍ଭବ-
 ସୁରଥ ଭାବମାନେ ! ସାବଧାନ ! ମଦରଗରୁ ଯାଇଁ କାନ୍ଦାରରେ ନ
 ପଡ଼ । । । ଗତ ସନ୍ତଳିନୀ ସମୟରେ କଟକକୁ ଆସି କଟକ ମାନଙ୍କର
 ଅବସ୍ଥା ଭ୍ରମମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଭଲ ବୋଲି ଯେବେ ମନେ କରିଥାଅ
 ତେବେ ଏ ପୁସ୍ତକପୁସ୍ତକରେ ଭୁଲିବ କାହିଁ ? !

ଏବେ ଲେଖକଙ୍କର ସୃଜିତବସ୍ତୁର ବହୁତ ସମାଲୋଚନା କର-
 ଯାଉ ।

ସମସ୍ତ ଓଡ଼ିଆଭାଷିଙ୍କୁ ଏକ ଶାସକାଧୀନରେ ରଖା ଯିବାପାଇଁ
 ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କୁ ଯେ ଆବେଦନପତ୍ରମାନ ପଠାଯାଇଥିଲା ସେମାନଙ୍କ
 ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଆବେଦନପତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଆ ଓଡ଼ିଶାକୁ ବଙ୍ଗଳା
 ଶାସକାଧୀନରେ ରଖାଯିବା ନ୍ନାହିଁରେ ବଙ୍ଗଳା କମ୍ପାନୀ ଅନ୍ୟ ପ୍ରଦେଶର
 ଶାସକାଧୀନ କରାଯିବାର ଯେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହୋଇଥିଲା ତହିଁର କାରଣ
 ଲେଖକ କହନ୍ତି କି “ସେତେବେଳେ କୌଣସି ଜମି ଏକତ୍ରିତ ହେବା
 ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା । ସେମାନେ ଏକଜାତି ଏବଂ ଏକ
 ଭାଷୀ, ଛନ୍ଦ ବିଚ୍ଛନ୍ଦ ହୋଇ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ଏଣେ ତେଣେ ପଡ଼ିଥିବାରୁ
 ବ୍ୟାକୁଳ ଚିତ୍ତରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରକାର ବନ୍ଧୁର ନୁହେଁ ଏକତ୍ରି
 ମିଳିତ ହେବା ସକାଶେ ବଡ଼ଲଙ୍କେ ଶ୍ରୀମୁଖରେ ବୁଢ଼ାସ କରୁଥିଲେ ।”
 ଏ ସୃଜିତ ବସ୍ତୁ ବିଚିତ୍ର ସନ୍ଦେହ କାହିଁ । ଆବେଦନକାରୀମାନେ ଏଡ଼େ
 ବ୍ୟାକୁଳଚିତ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲେ ଯେ ସେମାନଙ୍କର ଆବେଦନ-
 ପତ୍ରରେ “କେଉଁ ଶାସକାଧୀନରେ ରହିବେ” ଏଡ଼େ ବଡ଼ ପ୍ରସ୍ତୋ-
 ଜନାତ୍ମକ ଧର୍ମର ସ୍ପଷ୍ଟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରିବାକୁ ସୁଦ୍ଧା ଶକ୍ତି ଗଲେ । ଏ କଥା
 ଯେବେ ଠିକ୍ ହୁଏ ତେବେ ଏଥିରୁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ହେଉଅଛି ଯେ ଉକ୍ତ
 ଆବେଦନପତ୍ର ମାନସବନ୍ଧୁର ପୂର୍ବରୁ ଲେଖାଯାଇ ନ ଥିଲା, ଜଣକେତେ
 ଅପରାଧମୟ ନିତାନ୍ତ ଭରତରଥ ଭାବରେ ଯେନ ତେନ ପ୍ରହା-
 ରେଣ କରି ଖଣ୍ଡେ ଦରଶାସ୍ତ୍ର ଲେଖି ଗୁଞ୍ଜି ଦେଇଥିଲେ । ଯେବେ

ଏପରି ହୋଇ ଥାଏ ଚେବେ ସେ ଆବେଦନପତ୍ର ମାନଙ୍କର ମୂଲ୍ୟ କେ-
ତେ ? ଏ କି ପିଲ ଖେଳ ? ଫଳତଃ ଆବେଦନକାରୀମାନେ କେବଳ
ଦେଶ ମିଶ୍ରଣର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକତା ଉପଲବ୍ଧି କରି ତାହା ସେମା-
ନଙ୍କର ଆବେଦନପତ୍ରମାନଙ୍କରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ, ଶାସନ ପରିବ-
ର୍ତ୍ତନର କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । ପ୍ରକୃତରେ
ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଅପେକ୍ଷା ବଙ୍ଗଳାର ଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀ ଯେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ
ଓ ସୁବିଧାଜନକ ତାହା ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି, ଭାର୍ଗବକୁ ଏହା ମିଳେ,
ବୋଧ କରୁଁ ସ୍ୱୟଂ ଲେଖକ ମଧ୍ୟ ଏ ପ୍ରଣାଳୀର ଦୋଷ ଦେଖାଇ
ଦେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ ଓ ତାଙ୍କର ଲେଖାରେ ମଧ୍ୟ ଏମନ୍ତ କରିବାକୁ
ସେ ସାହସୀ ହୋଇପାର ନାହାନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ “ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ
ମିଶିଲେ ଆମ୍ଭେମାନେ ସ୍ୱର୍ଗଲୋକ କରିବୁଁ” କେବଳ ଏହି କଥା କହି
ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଫୁସାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଅଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ “ବଙ୍ଗଳା
ନରକ ଅଟଏବ ପରିତ୍ୟାଜ୍ୟ” ଏପରି କହିବାକୁ ତାଙ୍କର ସାହସ
ହୋଇ ନାହିଁ । ବଙ୍ଗଳା ଯେବେ ମନ କୁହେ ତେବେ ତାଙ୍କୁ ଶୁଦ୍ଧ
ଭବିଷ୍ୟତ ଅନୁଶୀଳନ ସୁଖର ଆଶାମୟତାକାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ମଧ୍ୟ-
ପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ମିଶିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବା ଉଚିତ କି ନା ତାହା
ପାଠକ ଭଲ ଦେଖିବେ । ଅଉ ଯେ ଅସମୁଦ୍ଧ ତାହାର ସୁଖ
କୌଣସିଠାରେ ନାହିଁ ଏହା ନିସ୍ତୁଷ୍ଟ ।

ଏଥି ଉତ୍ତାରୁ ଲେଖକ କହନ୍ତି କି “ଶାସନ ସମ୍ବଳେ ଓଡ଼ିଆଙ୍କର
ଭାର୍ଗବ ଉଦ୍ଧୃଷ୍ଟ । ପ୍ରଥମ ଚର୍ଚ୍ଚା କମିଶନର ଲୋକ କରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶାସନ-
ନୀତିରେ ରହିବା; ଅବଶିଷ୍ଟ ଚିନ୍ତାପ୍ରକାର ମାନ୍ୟତା, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ କିମ୍ବା
ବଙ୍ଗଳା ସଙ୍ଗେ ମିଶିବା । ଚର୍ଚ୍ଚା କମିଶନର ଲୋକ କରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶାସ-
ନୀତିରେ ରହିବା ସ୍ୱର୍ଗଲୋକ । ସ୍ୱର୍ଗଲୋକ ଶାସନଲୋକ କରି ଅବଶ୍ୟ
କଲିକତା ହାଇକୋର୍ଟ ଏବଂ କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ବଞ୍ଚିତ
ହେବାକୁ ନ ପଡ଼ୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏପରି ଦୃଢ଼ଭାବେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା

ଆଦୌ ଅସଙ୍ଗତ ନୁହେଁ ।” ଏହା କହି ଲେଖକ ଦେଖାଇଥାନ୍ତି
 ଯେ ଯେବେ ବେଗର ଓଡ଼ିଶା ସଙ୍ଗେ ମିଶିଯାଏ ତେବେ ତହିଁର
 ଶେଷଫଳ ଓ ଲୋକ ସଙ୍ଗୀ। ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଚପ୍ କମିଶନର ପାଇଁକ
 ପ୍ରଚାର ଦେବ ଓ ରାଜସ୍ୱ ଅଧିକ ଦେବାରୁ ବ୍ୟୟକୁ ମଧ୍ୟ ନିଅନ୍ତୁ
 ଦେବ ନାହିଁ । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଚପ୍ କମିଶନର ଲୋକ କରବା ସୁଖର ବିଷୟ
 ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ତାହା ଯେବେ ସବାଙ୍ଗ ସୌଖିନ ହୁଏ ତେବେ
 ବାସ୍ତବ୍ୟ । ଏପରି ଗୋଟିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚପ୍ କମିଶନର ବହୁ ବ୍ୟୟସାଧ୍ୟ
 ସୁବନ୍ଧୁ ଚନ୍ଦ୍ରିତ୍ର ପ୍ରାର୍ଥନା କରବା ଅବଶ୍ୟରେ ରୋଦନ ମାତ୍ର ।
 ଅମ୍ଭମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଅପଣାର ଅସୁ ବ୍ୟୟ କିଥା ଭଲ
 ବୁଝନ୍ତି; ସେ ପକ୍ଷେ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟକୁ ଉପଦେଶ ଦେବାକୁ ଅମ୍ଭେମାନେ
 ଯୋଗ୍ୟ ନୋହୁଁ । ପୁଣି ଯେଉଁଠାରେ ବହୁ ବ୍ୟୟର କଥା ସେ ସ୍ଥଳେ
 ଅମ୍ଭେମାନେ କଳାକଟା କରି ଭସାଇ ଝୋଲି ମେଲାଇ ବସିଲେ
 କିଏ ଦୟା କରବ ? ବିଶେଷତଃ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଅମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ
 ଶାସକାଧୀନରେ ରଖିଥାନ୍ତି ତହିଁରେ ଯେ ସ୍ଥଳେ ଅମ୍ଭମାନଙ୍କର
 କୌଣସି ଅସୁବିଧା କି ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟିର କାରଣ ନାହିଁ ସେ ସ୍ଥଳେ ଅମ୍ଭେ-
 ମାନେ ଯେବେ ଅଧିକ ସୁଖଲଭ ଅସାରେ ତାଙ୍କୁ ଅଧିକଦୂର ବ୍ୟୟ
 ଭର ବହନ କରବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରୁଁ ତେବେ ସେ ଅମ୍ଭମାନଙ୍କର
 ଏପରି ଅନ୍ୟାୟ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ କଣ୍ଠିପାତ କରବେ କାହିଁକି ? ତେବେ
 ଅମ୍ଭେ ଓଡ଼ିଶାମାନେ ଏକ ୁଲ ଦୋର ଅନେକଦିନ ଏକତ୍ରରେ
 ରହିଲା ଉଦ୍ଧାରୁ ଯେବେ କୌଣସି ସମୟରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶାସକର ଫଳ
 ଲାଭ କରବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ଦେହୁଁ ତେବେ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ସ୍ୱୟଂ ତାହା
 ଅମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ଦେବେ ନାହିଁ । ତାହା
 ସମୟ ସାପେକ୍ଷ, ସେ ସମୟ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପସ୍ଥିତ ଦୋର ନାହିଁ ।
 ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାହା ମିଳୁଅଛି ତାହା ମିଳୁ ଅଧିକ ସୁଦୃଢ଼ ଲେଖକର
 ଭଲ ନୁହେଁ । ଭିକ୍ଷୁ ଦାକ, ଦୋଡ଼ା, ଧନ, ଦୌଳତ ଯାହା ମାଗେ

ତାହା ଚାଲୁ କେହି ଦିଏ ନାହିଁ, ଦାବୀର ଇଚ୍ଛାକୁପାତେ' ସେ
 ଦିଅନ୍ତି । ସୁତରାଂ ଏତେବେଳେ ଚପ୍ପିପ୍ରେଶକର ପ୍ରାର୍ଥନା କରି
 ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟକୁ ବିରକ୍ତ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଚନ୍ଦ୍ରବାଦ ମିଶ୍ଟିର
 ଓଡ଼ିଶାକୁ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ସଙ୍ଗେ ମିଶାଇବା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲେଖକ ଯେ ଯୁକ୍ତି
 ଦେଖାଇଅଛନ୍ତି, ସେ ଯୁକ୍ତି ଯଥାର୍ଥ ଅଟେ, ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କର ମଧ୍ୟ
 ସେହିପରି ଇଚ୍ଛା ।

ଏଥି ଉତ୍ତରୁ ପ୍ରଧାନ କଥା ଅର୍ଥାତ୍ ମିଶ୍ଟିର ଓଡ଼ିଶା ବଙ୍ଗଳାସଙ୍ଗେ
 ରହିବ କି ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ମିଶିବ ? ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଲେଖକ ଯେ
 ଯୁକ୍ତିମାନ ଦେଖାଇଅଛନ୍ତି ତହିଁର ସମାଲୋଚନା କରି ଯାଉଅଛୁ
 ତହିଁରୁ ପାଠକମାନେ ଦେଖିବେ ଲେଖକଙ୍କର ଯୁକ୍ତି କେତେଦୂର
 ସମୀଚିନ । ଲେଖକ କହନ୍ତି “ ଅମ୍ଭେମାନେ କୌଣସି ଏକପକ୍ଷର
 ପୋଷଣ ନ କରି ସାଧାରଣଙ୍କ ବିଚାର ଥିଏ ନମ୍ମରେ କେତେକ ବିଷୟ
 ଲେଖୁଅଛୁ * * * ” କିନ୍ତୁ ପୁଣିକା ଶକ୍ତିକ ଆଦ୍ୟୋପାନ୍ତ ପାଠ କଲେ
 ସହଜରେ ଜଣାଯିବ ଯେ ମିଶ୍ଟିର ଉତ୍କଳପ୍ରଦେଶକୁ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଶାସ-
 ନାଧୀନରେ ରଖାଯିବାପାଇଁ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟକୁ ଆବେଦନ କରିବା
 ନିମିତ୍ତ ଲେଖକଙ୍କୁ ପୁଷ୍ପଲତା ମତାଇବା ଭଳି ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
 ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଯୁକ୍ତିମାନଙ୍କର ସମାଲୋଚନା ନମ୍ମେ ପୃଥକ ରୂପେ
 ସମ୍ବେଧରେ କରିଯାଉଅଛି ।

୧ । ଲେଖକ ସଖ୍ୟା—ଏ ଯୁକ୍ତିରେ ରବିବ୍ୟାସ କଳିତ ବଙ୍ଗାବଦାର
 ଯେ ଲେଖକସଖ୍ୟା ଦିଆଯାଇଅଛି ତାହା ୨,୭୫,୨୦,୪୮୪ ନ ହୋଇ
 ୨,୭୫,୦୦,୪୮୪ ହେବ (ଭାରତ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦାରଣର
 ୨୮ ପୃଷ୍ଠା ଦେଖ) ଯାହା ହେଉ ଏ ଭୂମିରେ କିଛି ଆସେ ଯାଏ
 ନାହିଁ । ଏ ଯୁକ୍ତିରେ ଲେଖକ ଦେଖାଇଅଛନ୍ତି ଯେ ବଙ୍ଗଳା ସଙ୍ଗେ
 ମିଶିଲେ ଓଡ଼ିଶା ଶତକଡ଼ା ୧୨ ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ଶତକଡ଼ା
 ୪୦ ହେବ; ପୁଣି ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଅବଶିଷ୍ଟ ୬୦ ଦିଗ୍ରୀ ପ୍ରଧାନ ଜାତିର

ଲୋକ ଅନନ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ମରଦଂ ଓ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ । ଏ ଯୁକ୍ତିର ମର୍ମ
 କିନ୍ତୁ ବୁଝା ଯାଉ ନାହିଁ । ବଙ୍ଗଳା ସଙ୍ଗେ ଥାଇ ଓଡ଼ିଶାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ
 ଶତକଡ଼ା ୧୨ ଦେଲେ ବି ସତ ଦେବ ଆଉ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ
 ମିଶିଲେ ଶତ ୪୦ ଓଡ଼ିଶା ଦେଲେ ବି ଲଭ ଦେବ ? ଲେଖକ
 ବି ମନେ କରନ୍ତି ଯେ ବଙ୍ଗଳା ସଙ୍ଗେ ଥିଲେ କୌଣସି ବିଷୟରେ
 ମତ (Vote) ନିଅଯିବା କାଳରେ ଓଡ଼ିଶାଙ୍କର ସଙ୍ଗେ ଅଳ୍ପ
 ଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କ ମତ ଅଳ୍ପ ଦେବା ଯୋଗୁଁ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ଦେବ ?
 ଯେବେ ତାହା ହୁଏ ତେବେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ମିଶିଲେ ମଧ୍ୟ ପଳ
 ତଦୁପ ଦେବ । ସୁତରାଂ “ତୈକ୍ଷ୍ଣ ସ୍ବର୍ଗକୁ ଗଲେ ସୁଦ୍ଧା ଧାନ କୁଟିବ”
 ପକ୍ଷାନ୍ତରେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ବାସୀ ଓଡ଼ିଆ ଭିନ୍ନ ଲୋକେ ପ୍ରଧାନତଃ ଦୁଇ
 ଜାତି—ମର୍ଦ୍ଦଂ ଓ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ । ଏବେ ଦେଖାଯାଉ ଓଡ଼ିଶାମାନଙ୍କର
 ବଙ୍ଗାଳ ମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଥିବାରୁ ବି ମର୍ଦ୍ଦଂ ଓ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନମାନଙ୍କ
 ସଙ୍ଗେ ମିଶିବା ବଳ । ପ୍ରଥମତଃ ଭାଷା—ବଙ୍ଗଳା ଓଡ଼ିଶା ଭାଷାରେ
 ଯେତେ ମେଳ ଓଡ଼ିଶା ମର୍ଦ୍ଦଂ ବା ଓଡ଼ିଆ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ ଭାଷାରେ
 ତେତେ ମେଳ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶା କି ଶିଖିଥିବା ବଙ୍ଗାଳି ଅଲ୍ଲେଶରେ
 ଓଡ଼ିଶା ବୁଝିପାରେ ଓ ଓଡ଼ିଶା ସାମାନ୍ୟ ଲୋକେ ସୁଦ୍ଧା ବଙ୍ଗଳାରେ
 ଯାଇଁ ଘରକୁ ଚାଲିବ କି କୁଲିଗିରି କର୍ମ କରି ଅପଣା ମୁନବିମାନଙ୍କର
 କଥାକାର୍ତ୍ତ୍ତ ସଦ୍‌ଜରେ ବୁଝି ନିଲପ୍ରଚଳ ଦେଉ ଅଛନ୍ତି; ଏ ଯୋଗୁଁ
 ବି ଚାଲିବ କି ବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟ ବି ଅନ୍ୟପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟ କୌଣସି
 ବିଷୟରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅସୁବିଧା ଦେଉ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଅଶିକ୍ଷିତ
 ଲୋକ କଥା କେତେ ଥାଉ କେତେଜଣ ଶିକ୍ଷିତ ଓଡ଼ିଶା ମର୍ଦ୍ଦଂ ଭାଷା
 ବୁଝି ପାରନ୍ତି ? ବଙ୍ଗଳା ଅପେକ୍ଷା ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ ଭାଷାସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଶା
 ଭାଷାର ମେଳ ଅଧିକ ନୁହେଁ, ପୁଣି ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶାନ୍ତର୍ଗତ ଭିତ୍ତିଭଗତୀ
 ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ ଏକପ୍ରକାର କଡ଼ମଡ଼ିଆ ଭାଷା । ଭାଷା ବୁଝିପାରବା ଦେଶ
 ମୁଣ୍ଡେ ପକ୍ଷେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ବିଷୟ, ପ୍ରଧାନତଃ

ସେହି କାରଣରୁ ବିଜ୍ଞାନୀ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଏହାପରି କର
 ବାର ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଉଥିଲେ । ଗୁଣା ବଜାର ଯୋଗୁଁ
 ଶାସକପ୍ରଣାଳୀ ବହୁ ବ୍ୟୟସାଧ୍ୟ ଓ ଅସୁବିଧାଜନକ ହୋଇ ପଡ଼େ,
 ଏ ଅସୁବିଧା ଓ ବ୍ୟୟ ଗଞ୍ଜାମ ଯୋଗୁଁ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟକୁ ବହୁଳ
 କରବାକୁ ଦେଉଥିଲେ, ସେ କା ରଣରୁ ଗଞ୍ଜାମ ପ୍ରଦେଶକୁ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ
 ଦ୍ଵାରା ପୃଥକ୍ କରିଦେବାର ପ୍ରସ୍ତାବ ଦୋଇଥିଲେ । ପୁଣି ଏହି
 କାରଣରୁ ଚିତ୍ତଦଳ ପୂର୍ବେ ସମ୍ବଲପୁରର ଅଦାଲତମାନଙ୍କରୁ ଓଡ଼ିଆ
 ଗୁଣା ଉଠିଯାଇ ଯେ ହିନ୍ଦୀ ଗୁଣା ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଥିଲା ତାହା ରହିତ
 ହୋଇ ଉକ୍ତ ଅଦାଲତମାନଙ୍କରେ ପୁନର୍ବାର ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରଚଳିତ
 ହେଲା । ସମସ୍ତ ଓଡ଼ିଶା ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ମିଶିଲେ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଅସୁ-
 ବିଧା ଯୋଗୁଁ ଯେବେ ଏ ଦେଶର କଚେରୀମାନଙ୍କରେ ହିନ୍ଦୀ ଗୁଣା
 ପ୍ରଚଳିତ ହୁଏ ତେବେ କି ଦଣ୍ଡ ହେବ ? ପକ୍ଷାନ୍ତରେ ଶତାଧିକବର୍ଷ
 କାଳୁ ଓଡ଼ିଶା ବଙ୍ଗାଳୀ ସଙ୍ଗେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ କଚେରୀର ଗୁଣା ଓଡ଼ିଆ
 ରହିଥିଲା ତହିଁରେ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ କେବେଦେଁ କୌଣସି ଅସୁବିଧା
 ଅନୁଭବ କରି ନାହାନ୍ତି । ହାକିମ ବଦଳ ପରେ ଏ ଅସୁବିଧା ବଡ଼
 ବାଧା ଜନକ, କିନ୍ତୁ ସେପରି ଘଟଣା ଓଡ଼ିଶାରେ କଦାପି ହୋଇ
 ନାହିଁ । ଯଦି ପୁଲେ ବଙ୍ଗାଳୀକୁ ଛାଡ଼ି ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ମିଶିବା
 କେବେଦୂର ଯୁକ୍ତିସଙ୍ଗତ ତାହା ପାଠକମାନେ ଭାବି ଦେଖିବେ ।

ଅନ୍ତର ଗୋଟିଏ କଥା । ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ସଦର ମାନଙ୍କରେ
 ଅକ୍ଟ୍ରୋଇ (Octroi) ବୋଲି ଗୋଟିଏ କର ଧାର୍ଯ୍ୟ ଅଛି । ଏହି
 କରକୁ ବର୍ଷକେ ପ୍ରାୟ ନଅଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଆଦାୟ ହୁଏ । ସଦରମଧ୍ୟକୁ
 ଯେ ସକଳ ଶାଦ୍ୟାଦ ଦ୍ରବ୍ୟ ବିକ୍ରୟ ହେବାକୁ ଆସେ ତହିଁ ଉପରେ
 ମାସୁଲ କେବାକୁ ଅକ୍ଟ୍ରୋଇ ବୋଲାଯାଏ । ଅମ୍ବେମାନେ ଏଭଳି କର
 ସ୍ଵପ୍ନରେ ସ୍ଵପ୍ନା ଜାଣୁ ନାହିଁ । ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ମିଶି ଯେବେ ଆମ୍ବ-
 ମାନଙ୍କୁ ଏ କରଭାର ବହନ କରିବାକୁ ହୁଏ ତେବେ ଆମ୍ବମାନଙ୍କର
 ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାର ବାକୀ ରହିବ ନାହିଁ ।

ଲେଖକଙ୍କର ଦ୍ରବ୍ୟସ୍ପୃହ ଯୁକ୍ତି ଐତିହାସିକ ସମ୍ବନ୍ଧ । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ
ଲେଖକ କହନ୍ତି “ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଶାର ଐତିହାସିକ
ସମ୍ବନ୍ଧ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜଣା, ପଞ୍ଜିଗ୍ରାମର ସ୍ଥାନେ ଅଦ୍ୟାପି ଅନେକ ବୃଦ୍ଧ
ବ୍ୟକ୍ତି ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ ପିତୃପିତାମହଙ୍କଠାରୁ ତଦାନନ୍ତର ଗଜ-
ଧାନ ନାଗପୁରର କଥା ଶୁଣି ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଶାର ସମ୍ବନ୍ଧ
ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନେ ରଖିଅଛନ୍ତି, ଭାରତ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ମଧ୍ୟ
ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧ ଅସ୍ପୀକାର କରି ନାହାନ୍ତି ଏବଂ ମଧ୍ୟପ୍ର-
ଦେଶ ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଶା ସମ୍ପର୍କ ସପକ୍ଷେ ଏହା ଅନ୍ୟତମ କାରଣ
ବୋଲି ଲେଖିଅଛନ୍ତି । ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ କହିବାକ୍ରମରେ ଉପସ୍ଥିତ
ଘଟନାରେ ଏହି ଐତିହାସିକ ସମ୍ବନ୍ଧର ସେପରି କୌଣସି ଗୁରୁତ୍ବ ନ
ଥିଲେହେଁ ବଙ୍ଗଳା ସହର ଭୁଲନୀରେ ଏହା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନ କରିବା
ଏକପ୍ରକାର ହୁଏ ॥”

ଲେଖକ ଅବଳୀଲିଖିତେ ଅତି ସାବଧାନରେ ଲିଖିତ ବହୁକାଳର
ପରାକାର ଫଳ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦାରଣରେ ଯେ ହୁଏ ‘ଦେଖିଅଛନ୍ତି
ଦେଖାଯାଉ ତାହାର ଗୁରୁତ୍ବ କେତେ ? ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ି-
ଶାର ଐତିହାସିକ ସମ୍ବନ୍ଧ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଗଲେ ଅଗ୍ରେ ମଧ୍ୟ-
ପ୍ରଦେଶର ଇତିହାସର ବହୁତ ଅଲୋଚନା କରିବାର ଉଚିତ,
ଅତି ଏବଂ ଅତି ସଂକ୍ଷେପରେ ସେ ବହୁତ ନିମ୍ନେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରା ଯାଉ-
ଅଛି । ସେ ପ୍ରଦେଶର ପୁରାତତ୍ତ୍ବ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଅସ୍ଥାପି—ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦର
ପଞ୍ଚମ ଶତାବ୍ଦିରେ ସାତପୁର ଉଚ୍ଚପ୍ରଦେଶରେ ଯବନମାନେ ଭଜିତ୍ବ
କରିଥିଲେ—ଦଶଠାରୁ ଦେଇ ଶତାବ୍ଦି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ମାସ୍ତ୍ର
ରାଜପୁତମାନେ ଲବଲପୁରର ଚତୁର୍ଥାଂଶ ସ୍ଥଳ ଗଜ୍ୟଖଣ୍ଡରେ ଓ
ମାଲେସ୍ବାର ପ୍ରମାଣର ଗଜାମାନେ ସାତପୁରର ଦକ୍ଷିଣର ଗଜ୍ୟଖଣ୍ଡରେ
ରାଜିତ୍ବ କରିଥିଲେ—ତହିଁ ଉତ୍ତର ପ୍ରାୟ ସମଗ୍ର ପ୍ରଦେଶ ଗଗ୍ନ-
ମାଳଙ୍କର, ଅଗ୍ନିନିପ୍ତ ଦେଲ ଏମାନଙ୍କର ଅଧୀନରେ ପ୍ରାୟ ଅନେକ

ଉତ୍କଳ ଦୋରଥର, ଚନ୍ଦ୍ର ଉତ୍ତରୁ ୧୭୪୧-୧୭୫୧ ଶତାବ୍ଦି ମଧ୍ୟରେ ଭୋଜପୁର ବର୍ଣ୍ଣାୟ ଗଜାମାନେ ଦେଖିଗଲେ, ଶୁକ୍ଳ ଓ ଛବିଶଗଡ଼ରେ ଗଜକୁ କଲେ ଏବଂ ଗଣ୍ଡବର୍ଣ୍ଣାୟ ଶେଷଭାଗ ୧୭୮୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ମରହଟ୍ଟାମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ପରାସ୍ତ ହେଲେ । ଏହି ସମୟରୁ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଇତିହାସ ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଶାର ଇତିହାସର ସମ୍ପର୍କ ହେଲା । ମରହଟ୍ଟାମାନଙ୍କ ଗଜକୁ ଏଡ଼େ ଉତ୍ସାହକ ଦୋର-ଥୁଲା ଯେ ପିଣ୍ଡାଲ ନାମରେ ଏକଦଳ ଦଣ୍ଡ୍ୟ ଏ ଗଜକୁ କାଳରେ ଉତ୍ତର ଦୋର ଲୁଗାପାଟ ଅରମ୍ଭ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମରହଟ୍ଟାମାନଙ୍କର ଗଜକୁ କି ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ବା ଓଡ଼ିଶା କୌଣସିଠାରେ ଶୁଭଜନକ ନ ଥିଲା । ଏମାନେ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଭାବରେ ଚନ୍ଦ୍ରଶକୁ ଲୁଗାପାଟ କରି ଏପରି ଧୂସ୍ର ବସ୍ତ୍ର କରୁଥିଲେ ଯେ କୌଣସିଠାରେ ମୁଁଏ ଶୁଭକ ମିଳିବାର ସମୟରେ କଠିକ ହେଉଥିଲା । ଏମାନଙ୍କର ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାରେ ମଧ୍ୟ ବିଲକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତ ହୋଇଥିଲା । ଲେଖକ ଯେ କହି ଅଛନ୍ତି ଯେ ପଞ୍ଜିଗ୍ରାମର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଅଦ୍ୟାପି ଅନେକ ବୃଦ୍ଧବ୍ୟକ୍ତି ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ ପିତୃ ପିତାମହମାନଙ୍କଠାରୁ ତଦାନୁକୃତ ଗଜଧାନୀ ଜାଗପୁରର କଥା ଶୁଣି ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଶାର ସମ୍ପର୍କ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନେ ରଖିଅଛନ୍ତି” ତାହା ବଡ଼ ଠିକ୍, ମରହଟ୍ଟାମାନଙ୍କର ଉତ୍ସାହ ଇତିହାସରୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କର ମନରୁ ପାସୋର ଯାଇ ନାହିଁ । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ “ମରହଟ୍ଟା” ଶବ୍ଦଟା ଓଡ଼ିଶାରେ ନିବୁଦ୍ଧତା ଓ ଭୟ ସୂଚକ ଯେହ୍ନେ କି “ମରହଟ୍ଟି ଯୋଦା—ଚଢ଼ଇ ଯୋଦା” “ମରହଟ୍ଟି ବୁଡ଼ା—ଶିକ୍ଷିତ ଧୂବଳ” । ଏବେ ଓଡ଼ିଶାର ଇତିହାସରୁ ଦୂର ଏକ କଥା ଉଲ୍ଲେଖ କରି ଦେଖାଯାଉ ଏହାର ସମ୍ପର୍କ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଇତିହାସ ସଙ୍ଗେ କେତେଦୂର ଗଢ଼ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୫୭୫ ସାଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶା ଦେଶୀୟ ଗଜାମାନଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଥିଲା । ଏହି ବର୍ଷ ଚଳାପା ହାତ ଏହାକୁ ମୁସଲମାନ ଶକ୍ତିଭୁକ୍ତ କଲା । ଏହି ସମୟରୁ ୧୭୫୧

ସାଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହା ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଥିଲା । ସେହି ସାଲ
ରେ ବଙ୍ଗଳାର ଜବାବ ଓ ମର୍ଦ୍ଦହୁମାଜଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେ ସଜ୍ଜ ଦେଲେ
ସେହି ସଜ୍ଜର ସର୍ତ୍ତ ଅନୁସାରେ ମର୍ଦ୍ଦହୁମାଜେ ବଙ୍ଗଳା ଗଜସ୍ତର ଗୌଥ
ଓ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ । ପୁଣି ୧୮୦୩ ସାଲରେ ଇଂରାଜ-
ମାନେ ଏହା ଅଧିକାର କଲେ । ଅତଏବ ଦେଖାଯାଏ ୧୭୫୯ ସାଲ
ଠାରୁ ୧୮୦୩ ସାଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମର୍ଦ୍ଦହୁମାଜେ ୫୨ବର୍ଷ କାଳ ଓଡ଼ିଶାରେ
ଗଜତୁ କରୁଥିଲେ । ଏହି କାଳ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଇତିହାସ
ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଶାର ଇତିହାସର ସମ୍ବନ୍ଧ । ମର୍ଦ୍ଦହୁମାଜେ ଓଡ଼ିଶାରେ
ଏପରି ଦୌଶସି କାର୍ତ୍ତି ରଖି ଯାଇ ନାହାନ୍ତି ଯଦ୍ବାସ ନାଙ୍କର କାମ
ଏ ଦେଶରେ ଛରହୁରଣୀୟ ହୋଇପାରେ, ତେବେ କଟକର ପୁରୀରେ
ଖୁଜୁଳିଆଗଣ୍ଡାରେ ଯେ ଘୋଡ଼ାପାଳା ଅଛି ତାହା ଏତେଦୂର ଉପ-
କାଶୀ, ବ ଶିଳ୍ପନିପୁଣ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶକ, ବ ବୃହତ୍ କୁନ୍ଦେ ଯହିଁରେ ବ ଏହାର
ନିର୍ମାତା ହୁରଣୀୟ ହୋଇପାରେ । ତନ୍ତ୍ର ମର୍ଦ୍ଦହୁମାଜଙ୍କର ଦୌରାନ୍ତ
ଅବଳୀ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଶୋର ଯାଇ ନାହିଁ । ଏହିତ ଗଲା
ଐତିହାସିକ ସମ୍ପର୍କ । ଏଥିପାଇଁ ଓଡ଼ିଆମାନେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ
ମିଶିବା କେତେଦୂର ବାସ୍ତବ୍ୟ ତାହା ପାଠକମାନେ ଭୁଲି ନ ଦେଖନ୍ତୁ ।

ତତ୍ତ୍ୱସ୍ତୁ ପ୍ରାକୃତକ ଅବସ୍ଥିତି । ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଲେଖକ କହନ୍ତି ବ
“ଓଡ଼ିଶା ଏପରି ଭାବରେ ଅବସ୍ଥିତ ଯେ ଏହା ବଙ୍ଗଳାର ପ୍ରାକୃତକ
ଅଙ୍ଗପରି ଜଣା ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରେ ଏହା ବଙ୍ଗ-
ଳାର ବିକୃତ ପ୍ରସାରଣ ମାତ୍ର । ଏହି ଦେହରୁ ବହିତ କରୁ ଏହାକୁ
ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ କରବା ଲାଗି ଇଂରାଜମାନେ ଏକାଧିକ ଥର
ପ୍ରସ୍ତାବ କରୁଥିଲେ । ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ମଧ୍ୟ ଏହା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରୁଅଛନ୍ତି । ବାସ୍ତବରେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଶା
ମିଶିଲେ ତାହାର ଏ ବିକୃତ ଅଂଶର ଉତ୍ପତ୍ତି ନାହିଁ । ତାହା ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର
ଏକ ପ୍ରାକୃତକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅଙ୍ଗପରି ଦେଖାଯିବ । ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଏହି

ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାକୃତକ ଅବସ୍ଥାରେ କୌଣସି ବିଶେଷ ପାର୍ଥକ୍ୟ ନାହିଁ । ଏମନ୍ତ ବ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ସୀମାନ୍ତ ବାମଣ୍ଡା ଜମ୍ଭା ସୋନପୁର ସଜ୍ୟ ଅଭିଜମ କର କେହି ଧନନୈତିକ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ଜଳ ବାୟୁ କମ୍ପା ପ୍ରାକୃତକ ଦୃଶ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି କୌଣସି ନୈସର୍ଗିକ ପ୍ରଭେଦ ଦେଖି ପାରିବେ ନାହିଁ; ବରଂ ଏକ ପ୍ରଦେଶ ଅନ୍ୟର ସ୍ବାଭାବିକ ବିକୃତ ଅଙ୍ଗପରି ବୋଧ ହେବ । ଅନ୍ତର୍ଗତ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶା ଏବଂ ମଧ୍ୟ-ପ୍ରଦେଶର ପ୍ରଧାନ ଜମା ମହାନଦୀଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତମ୍ଭ ପ୍ରଦେଶର ସ୍ବାଭାବିକ ସଂଯୋଗ ଶରଦିକ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଅଛି । ମଧ୍ୟ-ପ୍ରଦେଶର ଯିଏ କୌଣସି କାଳେ ସମୁଦ୍ର ସହିତ ସଂଯୋଗ ରଖିବା ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼େ ତାହା ହେଲେ ଓଡ଼ିଶାର ମିଶ୍ରଣ ବ୍ୟତିରେକେ ତାହା କଦାପି ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।

ପଶ୍ଚାନ୍ତରେ ସମୁଦ୍ର ଛଡ଼ା ବଙ୍ଗଳା ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରାକୃତକ ସଂଯୋଗ ନାହିଁ, ବରଂ ଉତ୍ତମ୍ଭଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା କମ୍ପା କାନ୍ଥୁଲୁ ଓଡ଼ିଶା ସାମିଲ କଲେ କାଂଶ ବାଂଶ ଜମା ସ୍ବାଭାବିକ ବ୍ୟବଧାନରୂପେ ବିଦ୍ୟମାନ ।”

ଭାରତବର୍ଷର ମାନବିକ ଦେଖିଲେ ଭଲରୂପେ ବୁଝାଯିବ ଯେ ଓଡ଼ିଶା ବଙ୍ଗଳାର ବିକୃତାଙ୍ଗ ନୁହେଁ, ବରଂ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରୁ ସମ୍ବଲ-ପୁର ଓ ଚଞ୍ଚିର ଉତ୍ତର ପୂର୍ବାଭାଗ ବଙ୍ଗଳା ସଙ୍ଗେ ମିଶିଲେ ବଙ୍ଗଳାର ଅଙ୍ଗ ସୃଷ୍ଟିଲ ହୋଇଯିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବରଂ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଉଲ୍ଲ ଅଂଶ ବଙ୍ଗଳା ଭିତରେ ପଶିଯାଇଅଛି । ଅବଶ୍ୟ ବେଗର ସଙ୍ଗେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଫିଟିଲେ ଆକାର ଭଲ ଦଶିବ ।

ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାକୃତକ ଅବସ୍ଥାରେ କୌଣସି ବିଶେଷ ପାର୍ଥକ୍ୟ ନାହିଁ ବୋଲି ଲେଖକ ଯତ୍ନ କରୁଅଛନ୍ତି, ତାହା ବରଂ ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତ ଅଂଶ ପକ୍ଷେ କେତେକ ପରିମାଣରେ ଖଟି ପାରେ କିନ୍ତୁ ମୋଗଲବନ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବଙ୍ଗଳାର ସୌପାଦୁଶ୍ୟ ଅଧିକ ଏ

ବିଷୟରେ କେବଳ ଗୋଟିଦେବେ ଉଦାହରଣ ଦେଲେ 'ଲେଖକ' କର ଭ୍ରମ ଉତ୍ପନ୍ନରୂପେ ପ୍ରକାଶ ପାଇବ । ବଙ୍ଗଳା ଓ ଓଡ଼ିଶାରେ କଠିନଗଛ ଉତ୍ପନ୍ନରୂପେ ବଢ଼େ, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରେ କଠିନ ଡୁବ କାହିଁ । ଏଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାକୃତିକ ଅବସ୍ଥା ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ମେଳ ନ ଥାଇ ବଙ୍ଗଳା ସଙ୍ଗେ ମିଳୁଥିଲା । କଠିନଗଛର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ ବୃଦ୍ଧି ଦେଶର ପ୍ରାକୃତିକ ଅବସ୍ଥା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ପୁଣି ବଙ୍ଗଳାପରି ଓଡ଼ିଶାର (ମୋଗଲବନ୍ଧ ମାହାଲର) ମାଟି ତଳେ ବାଲି ମିଳେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରେ ଉପରୁ ଅଳ୍ପ ମାଟି କାଢ଼ିଦେଲେ ତଳେ ପଥର ବାହାରେ ।

ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଅଧିକାଂଶ ଭୂମି ପଥୁଛିଅ, ଓଡ଼ିଶାର ଭୂମି ମାଟି ଓ ବାଲି । ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରେ କଂଚାର ସଂଖ୍ୟା ଅଳ୍ପ ଓ ସେ କଂଚାମାନ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ, କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଚଉଡ଼ା କଂଚାର ସଂଖ୍ୟା ବହୁତ; ଓଡ଼ିଶାର ଅଧିକାଂଶ ଭୂମି ସମୁଦ୍ରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଥିବାରୁ ତହିଁର ଜଳ-ବାୟୁ ଲୁଣା, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଜଳ ବାୟୁ ମିଠା, ବାତଜ୍ୱର (ଶ୍ଳିଷ୍ଠଦ ଶ୍ଳେଶ) ଓ କୋଷରୁକି ଶ୍ଳେଶ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରବଳ ଏପରି ଶ୍ଳେଶର ସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରେ ଅଳ୍ପ କରଳ । ଏହି ସକଳ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଘଟକାରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖାଯିବ ଯେ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାକୃତିକ ଅବସ୍ଥା ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ମେଳ ନ ଥାଇ ବରଂ ବଙ୍ଗଳା ସଙ୍ଗେ ଅଧିକାଂଶରେ ମିଳେ । ମହାନଦୀ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରୁ ବାହାର ଓଡ଼ିଶାରେ ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ିଥିଲା ସତ୍ୟ କିନ୍ତୁ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ଏହାର ଯେ ଅଂଶ ଅଛି ତାହା ଅନିର୍ମଣ୍ୟ, ବର୍ଷକ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାୟ ଗୁଣମାତ୍ର ଏଥିରେ କୌଣସି ଗଢ଼ାୟାତ କରେ, ଅନ୍ୟ ସମୟରେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରୁ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଅସିତାକୁ ଦେଲେ ବିପତ୍ତିସଙ୍କୁଳ ପର୍ବତ ଅରଣ୍ୟର ଭିତରେ ପଦବ୍ରଜେ ଅସିବାକୁ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ଦୈବ ଗୁଣବାଣେ କଟକ ଗଲା ପରି ବେଙ୍ଗଳ-ଜାଗପୁର ଭେଲ ପଥରେ ବଙ୍ଗଳାର ମଧ୍ୟ ଦେଇ ବୁଲିଆସିବାକୁ ହୁଏ ।

ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶାନୁଗତ ମହାନଦୀର ଅଂଶ ଗ୍ରାହକେ, ଅତି ଅପ୍ରଶସ୍ତ ଓ
 ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ବୃନ୍ଦାବନ ପ୍ରସ୍ତର ଶତ୍ରୁମାନ (ବନ୍ଧମ) ବୃତ୍ତ ରହିଥିବାରୁ
 ବର୍ଷାକାଳରେ ମଧ୍ୟ ତହିଁରେ କୌଣସି ଗତାୟାତ ପକ୍ଷେ ବ୍ୟବହାର
 ଦେଖିବା ପୁଣି ସମ୍ଭବପୁରର କିଛି ଉପରୁ ଅଳ୍ପର ଉପରକୁ କୌଣସି
 ଯିବା ଆସିବାର ପଥ ନାହିଁ ବୋଲିଲେ ଚାଲେ । ସୁତରାଂ ସମ୍ଭବପୁରକୁ
 ବାଦ ଦେଲେ ମହାନଦୀର ଆଡ଼ ଯେ ଅଂଶ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ମଧ୍ୟରେ
 ଅଛି ତଦ୍ୱାରା ବାଣିଜ୍ୟାଦି କୌଣସି ଉପକାର ହୁଏ ନାହିଁ ।
 ମହାନଦୀ ବାଟେ ଯେ ଚୌକାମାନ ଗତାୟାତ କରେ ସେମାନଙ୍କ
 ବଡ଼ ଅପ୍ରଶସ୍ତ (ଗୋଡ଼ାଡ଼ାଳା ଏ ପଥର ଉପଯୋଗୀ ନୁହେଁ)
 ସୁତରାଂ ତହିଁରେ ଅଳ୍ପ ଦ୍ରବ୍ୟ ବୋହାଇ ଦୋରଥାଏ । ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ
 ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଶା ମିଶିଲେ ମହାନଦୀର ବାଣିଜ୍ୟର ଯେ ବ୍ୟବହାର ହେଉଛି
 ଦେବ ତାହା ବୁଝା ପଡ଼ୁ ନାହିଁ କି ଲୈଖକ ତାହା ଦେଖାଇ ଦେଇ
 ନାହାନ୍ତି, ଶାସକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଯୋଗୁଁ ମହାନଦୀର କାଟି, ଖୋଳ
 ଗଢ଼ିତା ଓ ଗଭୀର କରାଯିବ ବୋଲି କି ସେ ମନେ କରିଅଛନ୍ତି ?
 ଓଡ଼ିଶା ଯେଉଁ ଶାସକାଧୀନରେ ରହୁନା କାହିଁକି ମହାନଦୀ ଯେପରି
 ଅଛି ସେହିପରି ଥିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ କେଙ୍ଗଲ ଜଗପୁର ରେଲଦ୍ୱାରା
 ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ବଙ୍ଗଳା ଓ ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶ ପ୍ରଦେଶମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ
 ହୋଇଥିବାରୁ ମହାନଦୀର ବାଣିଜ୍ୟ କମି ଯାଇଅଛି ରବିଷୟ-
 ତକୁ ଏହାର ଉଦ୍ଧତ ଦେବାର ଆଶା ନାହିଁ । ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ
 ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଶା ରେଲଦ୍ୱାରା ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର
 ପର୍ଯ୍ୟଟନ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଆସିବ ନାହିଁ କି ଏଠାର ଦ୍ରବ୍ୟ ସେଠାକୁ
 ଯିବ ନାହିଁ ତହିଁର କାରଣ ଏହିକି ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରୁ ବୃତ୍ତଲ, ଗହମ,
 ମୁଗ, ଦରଦ ଓ କାଠ ପ୍ରଭୃତି ବସ୍ତୁଦିଗକୁ ରାସ୍ତା ନୁହେଁ ଓଡ଼ିଶାରୁ
 ମଧ୍ୟ ସେହି ସକଳ ଦ୍ରବ୍ୟ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ପଠାଯାଏ, ଏପରି ସ୍ଥିତିରେ
 ସେ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରୁ ଓଡ଼ିଶାବାଟେ କାହିଁକି ବଦେଶକୁ

ଯିବ ? ସୁତରାଂ ମଧ୍ୟସ୍ତଦେଶ ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଶା ମିଶିଲେ ମଧ୍ୟ ଏ ଦୁଇ ପ୍ରଦେଶ ସେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରେଳଦ୍ୱାରା ଯୁକ୍ତ ହେବ ତହିଁର ଆଶା ଅଛି ଅଳ୍ପ, କାରଣ କି ଯାତ୍ରୀ (Passanger) ବୋହବାହେ ରେଳ-ବେରେ ଲାଭ ହୁଏ ନାହିଁ, (goods) ବାଣିଜ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର ସେ ସେ ପ୍ରଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ଗଡ଼ାଯାଉ ଅଧିକ ସେହି ପ୍ରଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ରେଳ ବସାଇବାରେ ଲାଭ ହୁଏ ।

ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ଓଡ଼ିଶା ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକା ବଙ୍ଗାଳୀ କାହିଁକି ମାନଶକ୍ତ ପ୍ରଭୃତି ସମସ୍ତ ଦକ୍ଷିଣାଞ୍ଚଳର ବର୍ଷ ସଙ୍ଗେ ରେଳ ସଜକ ଓ ସମୁଦ୍ରଦ୍ୱାରା ଯୁକ୍ତ । ଏ ଦିନପ୍ରଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ବାଣିଜ୍ୟ ବୋଲି ଯାହା ବୋଲି ସମସ୍ତର ସକଳ ସମୟରେ ଗଡ଼ାଯାଉଥିବା ରହିଅଛି, ପୁଣି ଯେଉଁ ପ୍ରକାର ଯେତେ ଦ୍ରବ୍ୟ ସେ କୌଣସି ସମୟରେ ଅତ୍ୟଳ୍ପ ବ୍ୟୟରେ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ଆସିବା କରୁଅଛି । ଯେବେ ଦେଶ ମିଶ୍ରଣ ସଙ୍ଗେ ବାଣିଜ୍ୟାଦର କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ଥାଏ ତେବେ ଏ ସୁବିଧା ଛାଡ଼ିବାକୁ କେଉଁ ନିବୋଧ ଉପଦେଶ ଦେଇପାରେ ?

ଲେଖକ ଆହୁରି କହିଅଛନ୍ତି ଯେ କାଂଶ ବାଂଶ ନଦୀ ଓଡ଼ିଶା ଓ ବଙ୍ଗାଳୀ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱାଭାବିକ ବ୍ୟବସାୟ ରୂପେ ବିଦ୍ୟମାନ । ଏ ଯୁକ୍ତିର ପଟାନ୍ତର ନାହିଁ । ଲେଖକଙ୍କର ବାତୀଆଡ଼େ ଯେଉଁ ଯୋର ଅଛି ସେ ତାଙ୍କର ଦେଶ ଓ ଆସିଯା ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱାଭାବିକ ବ୍ୟବସାୟ ସନ୍ନେହ ନାହିଁ । କାଂଶ ବାଂଶ ନଦୀ ଜଗନ୍ନାଥ ସତ୍ତକର ପୁଲ ତଳେ ବୋହି ଯାଉଅଛି ସୁତରାଂ ସେ ଯେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ସ୍ୱାଭାବିକ ବ୍ୟବସାୟ ଏଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଣ ? ହୋଟିଏ ଡଗ ଅଛି 'ଦୁଇଦିନ ମଣ୍ଡାମଣ୍ଡି, ସବର୍ଣ୍ଣରେଖା ପାର ହେଲେ କୁଟୁମ୍ଭ ଦେଖାଦେଖି' ବୋଧହୁଏ ଲେଖକଙ୍କର ଏହି ଡଗଟି ମନେ ପଡ଼ିଥିଲା ତେଣୁ ସେ ଉପରେକ୍ତ ବାଣିଜ୍ୟ ଯୁକ୍ତିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରୁଅଛନ୍ତି । ଲେଖକ ! ଧନ୍ୟ ଆପଣ ! ଆମ୍ଭଙ୍କର ଧୂଳି ପକାଇ ଲେଖକଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନକରିବା ପକ୍ଷେ ଆପଣ

ବଡ଼ ବାହାଦୁର ସନ୍ନେହ କାହିଁ । ପୁଣି ଓଡ଼ିଶା ସଙ୍ଗେ ମିଶିଲେ
 ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସେ ଏକ ସମୟରେ ବନ୍ଦର ପାଇ ପାରିବ ତାହା ମଧ୍ୟ
 ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଭଲ ବନ୍ଦର କାହିଁ, ଶୁନବାଲି ବନ୍ଦରକୁ
 ବନ୍ଦର ବୋଲାଯାଇ ନ ପାରେ ତାହାର ଅବସ୍ଥା ପ୍ରଚ୍ଛଦ ବାଣିଜ୍ୟ-
 ପଯୋଗୀ ନୁହେଁ । ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଏ ବିଷୟରେ ଅନେକ ଚିନ୍ତା କରି
 ଅଛନ୍ତି । ପରନ୍ତୁ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରେ ଦେବଲ ମାଲି ମାଣ୍ଡ
 ସଜକ ଅଛି । ସଜକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାପାଇଁ ସେ ଦେଶର ଭୁମି ଉପ-
 ଯୋଗୀ ନୁହେଁ । ସେ ପ୍ରଦେଶରେ ଜଳପଥ ମୋଟରେ ୧୩୭୩ ମା-
 ରଲ । ଏବେ ପାଠକେ ବଙ୍ଗଳା ସଙ୍ଗେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶକୁ ଭୁଲିବା
 କରି ଦେଖ ଓଡ଼ିଶା କାହା ସଙ୍ଗେ ବୁଝିବା ଭଲ ।

ଏବେ ଦେଖାଯାଉ ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ଲେଖକଙ୍କର ଚତୁର୍ଥ
 ଯୁକ୍ତି କେତେ ଟାଣ । ଏଠାରେ ଧର୍ମାଧର୍ମ ଚଳି ପାରିଲା କାହିଁ,
 ଦୁରାତ୍ମ ସେ ଅଗତ୍ୟା ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡେଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଅଛନ୍ତି,
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଚୈତନ୍ୟ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ନାମ ସଙ୍ଗାର୍ତ୍ତର ଶବ୍ଦରେ ଲେଖ-
 କଙ୍କର ଅବସ୍ଥିତି କରି ଜନ୍ମକା ଛାଡ଼ି ପାରିନାହିଁ ତେଣୁ ଅଗତ୍ୟା
 ସେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ସ୍ୱୀକାର କରିଅଛନ୍ତି ଯେ “ବଙ୍ଗଳା ସଙ୍ଗେ
 ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ୱାଭାବିକ ସଯୋଗ ଘନିଷ୍ଠ ନ ଥିଲେହେଁ ଅନ୍ୟ ଏକ
 ସୁନ୍ଦର ଉଦାହରଣ ଦୃଢ଼ରୂପେ ଅବକ, ତାହା ଧର୍ମ । ବଙ୍ଗ
 ଲାଲ ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମ ପ୍ରସାରକ ରଗବାନ୍ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଚୈତନ୍ୟଦେବ
 ଉତ୍କଳାୟୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବଂଶୋଦ୍ଭବ ଅଟନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ଅଧିକାଂଶ ଅଧି-
 ବାସୀ ଏହାଙ୍କ ପ୍ରସାରକ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ, ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧବଶତଃ ଓଡ଼ିଆ
 ଭାଷା ଏକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଉପରେ ବଙ୍ଗଭାଷାର ପ୍ରଭାବ ବିଶେଷ-
 ରୂପେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ※ ※ ※ ※

ଏକା ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ କାହିଁକି ଓଡ଼ିଶାର ଅସ୍ତିତ୍ୱରେ ପ୍ରେମ
 ଭକ୍ତି ମିଶିଯାଇଅଛି । ଯେଉଁଠାରେ ନାମ ସଙ୍ଗାର୍ତ୍ତକ ନ ହୁଏ ଏପରି

ଗାଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ନାହିଁ ବୋଲିଲେ ତଳେ । ପୁଣି ମାଲି ଭଲକି ଛଡ଼ା
 କେତେଜଣ ହୁଏ ଓଡ଼ିଶାରେ ଅଛନ୍ତି ? ସ୍ବାକାର କରୁଁ ଅଧୁନିକ
 ଶିକ୍ଷିତାଭିମାନା ଜଣକେତେ ଅପରିଣାମଦର୍ଶୀ ହୁଏକ ଭଲକି କରନ୍ତି
 ନାହିଁ ସତ୍ୟ କିନ୍ତୁ ସେମାନେ କୁଳଧର୍ମାନୁସାରେ ବଞ୍ଚୁ ମନ୍ଦିରେ ଗାନ୍ଧି ।
 ଶ୍ରୀମତୀଗବତ ପାଠ, ନାମ ରଜନ, ନାମ ସକାର୍ତ୍ତ୍ତ୍ବ ଓଡ଼ିଶାର କେଉଁ
 ଠାରେ ନାହିଁ ? ଓଡ଼ିଶାର ବ୍ରାହ୍ମଣେତ ହୁଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
 କେତେଜଣ ବଞ୍ଚୁମନ୍ଦ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ମନ୍ଦିରେ ଗାନ୍ଧି ? ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ
 ଯେ ବୈଷ୍ଣବଧର୍ମାନୁସାରି ନୁହନ୍ତି ଏମନ୍ତ ନୁହେଁ ଏମାନେ ପଞ୍ଚୋପାସକ,
 ସବୁ ଦେଶୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ତଦୁପ ଅଟନ୍ତି । ଏପରିସ୍ଥଳେ “ଓଡ଼ିଶାର
 ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ମହାବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁପରି ଶୈବ ଶାକ୍ତ ଅଟନ୍ତି”
 ଏ ଯୁକ୍ତିର ଗୁରୁତ୍ବ କଅଣ ? ବଙ୍ଗାଳି ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ କି ଶୈବ ଶାକ୍ତ
 ନୁହନ୍ତି ? ବରଂ ଓଡ଼ିଆ ଓ ବଙ୍ଗାଳି ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେପରି
 ଶାକ୍ତ ଚୈତନ୍ୟ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ ସଖ୍ୟା ଅଟେ, ଅନ୍ୟ ପ୍ରଦେଶର
 ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେପରି ନାହିଁ । ସଂସ୍ଥେପରେ କହିବାକୁଗଲେ
 ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଧର୍ମ ସମ୍ପର୍କରେ ଓଡ଼ିଆ ବଙ୍ଗାଳି ଏକ ଜାତି
 ବୋଲିଲେ ଅଗ୍ରାନ୍ତି ହୁଏ ନାହିଁ । ଏକତା ସମ୍ପାଦକ ପକ୍ଷେ ଶ୍ରୀ ମହା-
 ପ୍ରସାଦ ଓ ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ପରମାର୍ଥ ଧର୍ମ ଯେ-
 ତଦ୍ବର କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଅଛି ଭାରତରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିଷୟ
 ଏପରି କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେବାର ଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ବଂଶେଷ ବୋଲି,
 ତଳପରେକୁ ବୋଲି ଭଲ, ଜାତିର ଲୋକଙ୍କୁ ଏକସଙ୍ଗେ ଏକ
 ପକ୍ଷରେ ବସି ଅନ୍ଧ ଶ୍ରେଣିକି କରାଇବାର ଯମତା କାହାର ନାହିଁ ।
 କଥାରେ କହନ୍ତି “ବାର ଜାତି ଭେଦ ଗୋଲ ବୈଷ୍ଣବ ହେଲେ
 ସବୁ ଗଲ” । ମହାପ୍ରଭୁ ମୁସଲମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସଂସ୍ଥେପେ ସ୍ବଧର୍ମରେ
 ଗାନ୍ଧି କର ପ୍ରବଣ କରିବାକୁ ଚୁକ୍ତିତ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି । ଏକତା
 ଦେଶୋନ୍ମତ୍ତର ଏକମାତ୍ର ଉପାୟ ବୋଲି ସେଉଁମାନେ ମନେ

ଦୂରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ଉଚିତ ସେ ଯହିଁରେ ପ୍ରଶସ୍ତ ଗୌରବ ଧର୍ମର ପ୍ରସର ବୁଦ୍ଧି ହୁଏ ତାହା କରୁନୁ, ତତ୍ତ୍ୱବା “ଶିଶୁମଳାନ ପ୍ରାୟ” ବାହ୍ୟ ମିଳନ ଦେବଲ ବିଡ଼ମ୍ବନା । ଏବେ ପାଠକେ ଦେଖନ୍ତୁ ବଙ୍ଗଳା ସଙ୍ଗେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଏପରି ହୃଦୟଗତ ମେଳ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଭାଙ୍ଗିବା ଉଚିତ କି? ଏବେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରୁ ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅତି ସଂକ୍ଷେପରେ ଦୁଇ ଏକ କଥା ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଉଅଛି । ସେ ପ୍ରଦେଶରେ ଅଧିବାସିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶରଦ୍ଧତା ୧୫-୩୨ ହୁଏ, ଅବଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ଆଦିମନବାସୀ ଭିଲ ଗଣ୍ଡ ଥିବାର ଜାଣି ଅଟନ୍ତି । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସୁଦ୍ଧା ଅର୍ଦ୍ଧ ଆଦିମନବାସିମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ଭାବ କେବେକାଂଶରେ ଅଧିପତ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଛି । ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଧର୍ମ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟରେ ସାବନାମୀ, କଳାରାୟପୁରୀ, କୁମ୍ଭପୁରୀ, ନାଳକପୁରୀ, ସିନ୍ଧପୁରୀ, ଧାମୀ ପ୍ରଭୃତିର ସଖ୍ୟା ଅଳ୍ପ ନୁହେଁ । ସୁତରାଂ ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ମେଳ କେତେଦୂର ଚାହା ପାଠକେ ଭାଲ ଦେଖନ୍ତୁ ।

ପଞ୍ଚମ ଯୁକ୍ତି ଅଶ୍ୱର ଓ ବ୍ୟବହାର । — ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଲେଖକ କହନ୍ତି କି ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କର “ସାମାଜିକ ଶାନ୍ତିମାନ ଏବଂ ଅଶ୍ୱର ବ୍ୟବହାରରେ କିଛି ବିଶେଷ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିବା ସହଜ ନୁହେଁ କି ବାସ୍ତବ ନାୟ ନୁହେଁ” । ଏକପ୍ରକାର ଦୃଢ଼ଅଲୋକେ ଅଛନ୍ତି ସେମାନେ ଅପଣାର ଦୃଢ଼ ରସାପାତ୍ର ଯାହା ଲୋକ ଚାହା କରପାରିନ୍ତି ଓ ଯାହା ଲୋକ ଚାହା ବୁଝପାରିନ୍ତି । କେନ୍ଦୁଝରା ସେହିପରି ସେମାନଙ୍କର ଦାଣ୍ଡା-ବାଣ୍ଡାଙ୍କର ରହେ ନାହିଁ । ଲେଖକ ବୋଧ ହୁଏ ସେହି ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକ । ଲୋକ ଲେଖକ ! ଆପଣ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ବୁଲାଇ ଦେଖି କହନ୍ତୁ ବଙ୍ଗଳା ସଙ୍ଗେ ବିହ ଆପଣଙ୍କର ନିଜର ଉତ୍ତମାଙ୍ଗର କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଅଛି କି ନା ? ଆଉ ଭୁଲେ ଯେ କହୁଥାନ୍ତି କି “ପରିବର୍ତ୍ତନ ବାସ୍ତବ ନୁହେଁ” ଭୁଲ୍ ଏ କଥାମାନଙ୍କରେ

ଚଳିଲେ ପୁଣି ମୁଣ୍ଡର ଦୀର୍ଘକେଶରେ (ଚଢ଼ିରେ) ଘୃତ ଲଗାଇ ନିକ୍ତ :
 ଚସ୍ତ୍ର ଲୋକଙ୍କୁ ଅସହ୍ୟ ଦୁର୍ଗନ୍ଧରେ ଅପ୍ୟାୟିତ କରିବାକୁ ଦେବ କି ?
 ଅପଣା ? ଜନନୀ, ଭଗିନୀ, ଭ୍ରାତୃଣୀ, କନ୍ୟା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ସହର ମଧ୍ୟରେ
 ଅପଣା ନିକଟରେ କି ରଖି ମୋପସଲରେ ଥୋଇ ଅସି ପାରିବାରୁକ
 ସୁନର୍ମଳ ସୁଖରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ କରକରେ ବୁଡ଼ି ଧନ ପ୍ରାଣରେ ମାଗ
 ପଡ଼ିବାକୁ ଦେବ ନାହିଁ କି ? ହା କିନ୍ତୁନାନ ! ହା କଳକଶୋର !
 ଭୁମ୍ଭେମାନେ ଏତେବେଳେ କେଉଁଥଡ଼େ ଗଲ ! ଆସି ଦେଖ ଭୁମ୍ଭ-
 ମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ସମାଜ ସଂସ୍ଥୋପନର ପଥରେ ଆଜି ଦାନ-
 କୋଳକଥା ପଡ଼ୁଅଛି; ସ୍ୱର୍ଗରାଜ୍ୟରେ ଥାଇ ଖର ନିଶାସ ପବନରେ
 ଏ ଆବର୍ଜନା ଗୁଡ଼ାକୁ ଉଡ଼ାଇ କି ଦେଲେ ଆଉ ରକ୍ଷା ନାହିଁ । କେତେ
 କାଳ କାହିଁ ? ଆ ନା ଶ୍ରୀଣା ଓଷ୍ଠିଣା ଜନନୀ ଏତେକାଳେ ଦଶଜଣରେ
 ଜଣେ ଦେବାପାଇଁ ଟିକିଏ ମୁଣ୍ଡି ଚୋକୁଛନ୍ତି, ଏ ସମୟରେ ଏ ଭୂତ
 ଗୁଡ଼ାକ ପୁଣି ଚାଙ୍କ ବେଳରେ ଚଢ଼ି ଚାଙ୍କର ମସ୍ତକକୁ ମାଡ଼ିଦେବାକୁ
 ବସିଅଛନ୍ତି, ଏମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରରୁ ମାଙ୍କୁ ଶୀଘ୍ର ରକ୍ଷା କର, ଏ ଭୂତମା-
 ନଙ୍କର ଗଜାମରୁଡ଼ି କି ଦେଲେ ଅତିରେ କଷ୍ଟକ ବୃକ୍ଷରେ ଦେଶ ପୂର
 ଯିବ ।

ଧାଠକେ ! ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶାସାହି ଓଷ୍ଠିଆମାନଙ୍କର ଶକ୍ତିନାତି
 ଅଗୁର ବ୍ୟବହାର ବଙ୍ଗାଳମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଅସ୍ତ୍ର ମଲେ କି
 ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ବାସିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବେଶେ ମିଳେ ।

ଓଷ୍ଠିଆମାନେ ବଙ୍ଗାଳମାନଙ୍କ ପ୍ରାୟୁ ମଧ୍ୟରେକା ମହାନୁଷ୍ଠାୟ
 ଓ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନମାନେ ମଧ୍ୟରେକିମାନଙ୍କୁ ବଡ଼ ଘୃଣା କରନ୍ତି । ମଧ୍ୟ
 ପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ମିଶି ଅମ୍ଭେମାନେ କି ହାଡ଼ି ପାଣପର ଘୃଣିତ ଦେବା ?
 ବଙ୍ଗାଳ ଓ ଓଷ୍ଠିଆମାନେ ଉତ୍ତୁକା ଖୁଜୁଲର ଭାବ ଖାନ୍ତି, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେ-
 ଶୀୟ ଲୋକେ ଉତ୍ତୁକାଖୁଜୁଲର ଭାବକୁ “ ଝୁଟା ” ଭୋଲି କହନ୍ତି
 ବଙ୍ଗାଳ ଓ ଓଷ୍ଠିଆମାନେ ପ୍ରତିଦିନ ଗୋଲ ଲଗାଇ ସୁନ କରନ୍ତି,

ମର୍ଦ୍ଦତ୍ତା ଓ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀମାନେ ତେଲ ଲଗାନ୍ତି ନାହିଁ କି ପ୍ରତିଦିନ ସ୍ନାନ କରନ୍ତି ନାହିଁ । କେତେକ ଛତିଶଗଡ଼ ଲୋକେ ଝାଡ଼ା ଫେର ଜଳଶୋଚ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଅମ୍ବମାନଙ୍କର ପଦ୍ମରଣ ବଙ୍ଗାଳମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଅଧିକାଂଶରେ (ଏଣିକି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ) ମିଳେ, ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀୟଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଅଦୌ ମିଳେ ନାହିଁ । (ଲେଖକ ନିଜେ ଯାହା କରନ୍ତି ନାହିଁ, ତାଙ୍କଘରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଦାଗର ପିନ୍ଧିବାକୁ କଦାପି ସମ୍ମତ ହେବେ ନାହିଁ) । ଅମ୍ବମାନେ ବଙ୍ଗାଳମାନଙ୍କ ଅନୁକରଣରେ ମୁଣ୍ଡର ବାଳ କଟାଇ ଅଛନ୍ତି । ମର୍ଦ୍ଦତ୍ତାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶିଲେ ପୁଣି ଚୁଟି ରଖିବାକୁ ଦେବ ନାହିଁ ? (ଲେଖକ ଟିକିଏ ଆପଣା ମୁଣ୍ଡ ଦରଣି ଦେଖିବେ କି ?) । ଅମ୍ବମାନଙ୍କର ବସ୍ତ୍ର ଅଧିକ କ୍ରିୟା କଳାପ ବଙ୍ଗାଳ ମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଅନେକ ମିଳେ କିନ୍ତୁ ମର୍ଦ୍ଦତ୍ତାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତାହା ମିଳେ ନାହିଁ । ଲେଖକଙ୍କ ମତରେ ଅମ୍ବମାନଙ୍କର ଆଖିର ବ୍ୟବହାରରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ବାସ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ । ଏମତ ବଡ଼ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ, ତାଙ୍କ ଉପଦେଶ ମତେ ଚଳିଲେ ଉନ୍ନତର ପଥ ଏକାବେଳାକେ ବଳି ହୋଇଯିବ । ମନେ କର ଅମ୍ବମାନଙ୍କର ପ୍ରାଚୀନ ଘର ନାହିଁ ଓ ଆଖିର ବ୍ୟବହାର ଅନୁସାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଦୂରର କଥା ଶୂଦ୍ରର ମଧ୍ୟ ଅସ୍ତି ହୁଏ ବା ଅନୁଚିତ ଯେବେ ଏତେବେଳେ ଅମ୍ବମାନେ ସେହି ଅନୁସାରେ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ହେବେ ଅଗ୍ରେ କଟକର ଡାକ୍ତର ସ୍କୁଲକୁ ଉଠାଇ ଦେବାର ଉଚିତ କାରଣ ସେଠାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସନ୍ତାନକୁ ସୁଦ୍ଧା ହାତର ପତ୍ତ ମୁଗଣସର ଦାଖିବାକୁ ହୁଏ ପୁଣି ତାହା କର ପୈତା ପରିବର୍ତ୍ତନ ପୂର୍ବକ ଗାୟତ୍ରୀ ଜପ କରିବା ଦୂରେ ଥାଉ ସନସୁଦ୍ଧା କରିବାର ସମୟ ଥାଏ ନାହିଁ । ଏମନ୍ତସ୍ଥଳେ ପୁରାତନ ଆଖିର ବ୍ୟବହାର ବିପର ବଜାଏ ରଖି ଚଳିବାକୁ ହେବ ତାହା ଲେଖକ ଦେଖାଇ ଦେଇ ପାରିବେ କି ? ଆଖିର ଦେଖ ପୂର୍ବେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସକଳ ବର୍ଣ୍ଣର ନମସ୍କାରଣୀୟ ଥିଲେ, ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ମଧ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ମାତ୍ରକେ ଅସକରୁ ଉଠି

ପ୍ରଣାମପୂର୍ବକ ଅନ୍ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଅସନରେ ବସାଇ ପଛେ ଆସି
 ବସଥିଲେ, ଏବେ ସାହେବ ଦ୍ଵାବମର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅମଳ ଦାବମକ ନିଦ-
 ଟରେ ପଡ଼ିଥିଲା ମାତ୍ରକେ ଆଗନ୍ତୁ “ ଭୃତମରଣୀ” କରୁଅଛନ୍ତି ।
 ଏପ୍ରଥାକୁ ଲେଖକ ଉଠାଇଦେଇ ପାରିବେ କି ? ପୂର୍ବେ ବ୍ୟବସାୟ
 ଜାତିଗତ ଥିଲା, କରଣ ସୁଅରେ ବଦଳେ ନିଜମାୟ ଓ ପର
 ଦେଉଥିଲେ ବେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ମଧ୍ୟ ଅମଳ ବଦଳରେ ଯୋଗା ବିକି
 କରବାକୁ ଚାହୁଁ କରୁଥିଲେ । “ ପେଟ ପୋଷା ନାହିଁ ଦୋଷ” ଏ ମନ୍ତ୍ର
 ବାକ୍ୟକୁ ଶୁଣିଲେ ଏକାକରେ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଚିଲିବାର କଠିନ । ପୁରୀ
 ଲରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି ଥିଲା ଯଯନ, ଯାଯନ, ଅଧ୍ୟୟନ ଓ
 ଅଧ୍ୟାପନା, ଏବେ ସେମାନେ କିଛି କିଛିକୁ ଅନ୍ଧାରରେ ଖାଇବାକୁ
 ପାରବେ ନାହିଁ ଲେଖକଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେସେଇପ୍ରାୟରେ ମିଳିବ ନାହିଁ ।
 କାଳର ପ୍ରୋତରେ ପରବର୍ତ୍ତନ ଅବଶ୍ୟମ୍ୟ, ତହିଁରେ ଭୁଲ୍ ଅମ୍ଭେ
 ବାଧା ଦେଇ ପାରିବା ନାହିଁ, ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଖଟେଇ ମାତ୍ର
 ସାର ଦେବ । ଓଡ଼ିଆମାନେ ଇସ୍ତଗଣାଳ ସବ୍ୟ କନ୍ତ୍ର ସଂସ୍କାର ବିରୋଧୀ
 କରୁଥିଲେ । ସେ ଦିନ ପାତ୍ର ସୃଙ୍ଗସାହେବ ସମ୍ମୁଳନାରେ ସେ ଉପଦେଶ
 ଦେଲେ “ ଭୃତମାନଙ୍କର ଶାନ୍ତି ନାହିଁ ଅର୍ଥର ବ୍ୟବହାର ମାନଙ୍କର
 ସମ୍ଭାର କର” ତହିଁର ଗର୍ଭରତା ଲେଖକ ମାପି ଦେଖି ଅଛନ୍ତି କି ?
 ସେଦିନ ସମ୍ମୁଳନାରେ ଧାର୍ଯ୍ୟ ଦେଲା କି “ ଶିଳ୍ପାବଶିଷ୍ଠା କରବା
 ସକାଶେ ଉପସ୍ଥଳ ସୁବକମାନଙ୍କୁ ବିଦେଶକୁ ପଠାଇବା ପରେ
 ଯତ୍ନ କରାଯିବ” । ବର୍ତ୍ତମାନ ମନେ କରୁଛାନ୍ତି ଦ୍ରବ୍ୟ ବିଦେଶକୁ ଆସ
 ଏଠାରେ ବିକ୍ରୀ ହୋଇ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଲକ୍ଷକୋଟି ବିଦେଶକୁ ଖୁଲି ଯାଉ
 ଅଛି । ଯେବେ ଏଦେଶରେ କାଚର କାରଖାନା ହୁଏ ତେବେ ଦେଶର
 ଟଙ୍କା ଦେଶରେ ରହିଯିବ । କାଚ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାର କାର୍ଯ୍ୟ ଶିଳ୍ପି
 ପାଇଁ କି ଜଣକେବେ ଯୋଗ୍ୟ ସୁବକଙ୍କୁ ଜାପାନ ପଠାଇବାର ଅତି
 ପ୍ରୟୋଜନ, କିନ୍ତୁ ପ୍ରାଚୀନପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ ବିଦେଶକୁ ଗଲେ ଜାତିପିବ,

ଥିବାର ସେ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଚଳିଲେ ଏ ଦେଶରେ କାର୍ତ୍ତବୀରୀନାର
 ସମସ୍ତ ପୁରୁଷ ଥିଲେ କେବଳ ଏହି ବାଧା ଯୋଗୁଁ ଚାହା ଦୋର
 ପାରିବ ନାହିଁ । ବଙ୍ଗାଳମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ରୁଷିଆରୁ ଅମ୍ବମାନଙ୍କର
 ଯେବେ କିଛି ପରବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଥାଏ ତେବେ ତାହା ଭଲ ଭଲ
 ମନ କୁହେ, ଏକା ବଙ୍ଗାଳ କାହିଁକି ଉନ୍ନତ ଇଂରାଜୀ ଜାତି ସଙ୍ଗେ
 ଦୁଷ୍ଟାଦିଶି ହେବାରୁ ଅମ୍ବମାନଙ୍କର ଅନେକ କୁସଂସ୍କାର ଅପମାନ
 ହୋଇଅଛି ଓ ମଧ୍ୟ ଧୀରେ ହେଉଅଛି । ହେଉ ତାହା ହେବା
 ବାହ୍ୟମୟ କେବଳ ପରିବର୍ତ୍ତନଟି ସୁପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲେ ରକ୍ଷା ।
 “ସୁ” ସଙ୍ଗେ “କୁ” ମଧ୍ୟ ଅମ୍ବମାନଙ୍କ ସମାଜରେ ପ୍ରବେଶ ହେଉ-
 ଅଛି ସତ୍ୟ କିନ୍ତୁ ଏ “କୁ” ମାନଙ୍କୁ ବାଛି ପକାଇବାର ଉଚିତ ।
 ଅମ୍ବମାନଙ୍କର ସମାଜର “ସୁ” କୁ ରଖି “କୁ” କୁ ଛାଡ଼ିବା ଓ ବିଦେ-
 ଶୀୟମାନଙ୍କଠାରୁ “କୁ” ଛାଡ଼ି “ସୁ” କୁ ଆଣି ଅମ୍ବମାନଙ୍କର ସାମା-
 ଜିକ ଅଗ୍ରର ବ୍ୟବହାର ସଙ୍ଗେ ମିଶାଇବାର ନାମ “ସମାଜସଂସ୍କାର”
 ଏହାର ପାତ୍ର ଯୁଂ ସାହେବଙ୍କର ଉପଦେଶର ଲକ୍ଷ । ପାତ୍ର କହୁନାହାନ୍ତି
 ଯେ ଇଂରାଜମାନଙ୍କଠାରୁ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ଉପରେ ସୁସ୍ଥପାଳ ଦୋଷ
 ଉପକ୍ରମ କରୁ । ଏହିପରି ସଂସ୍କାରହିଁ ଉତ୍କଳ ସମ୍ମିଳନୀର ମୋକ୍ଷ
 ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏହାର ଦେଶୋନ୍ନତିର ଉପାୟ । ସେକଳ ସମ୍ମିଳନୀ ସଭାରେ
 ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାବୁ ବିରଜାଅ କର ଏହାର ଆରମ୍ଭ ଦେଇଥିଲେ, ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ
 ବାବୁ ମଧୁସୂଦନ ଦାସଙ୍କର ବକ୍ତୃତାରେ ମଧ୍ୟ ଏହି କଥା ପ୍ରଚଳିତ ରୂପରେ
 ନିହିତ ଥିଲା, ପୁଣି ସଭାପତିଙ୍କର ବକ୍ତୃତାରତ ଅସ୍ତି ମଜ୍ଜା ମଧ୍ୟରେ
 ଏହି କଥା । ଲେଖକଙ୍କର ଉପଦେଶମତେ ଯେବେ ସମସ୍ତେ କଠୋର
 ରକ୍ଷଣଶୀଳ ହୁଅନ୍ତି ତେବେ ଏ ସଂସ୍କାର ହେବାର ସମ୍ଭବ କ ?
 ଲେଖକ କହନ୍ତି “ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀୟମାନଙ୍କ ଜାଗା ସ୍ଥାନରେ ଉନ୍ନତସାଧକ
 ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ପକ୍ଷେ ହିତକର ଏବଂ ସୁଖକର ହୋଇ ପାରେ ।
 “ପାରେ” ଏହି ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗରୁ ଜଣା ପଡ଼ୁଅଛି ଏ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର

ମତ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନୁହେଁ । ପୁଣ୍ୟେ କହୁଅଛୁ ନିଶ୍ଚିତକୁ ଶୁଦ୍ଧ ଅନିଶ୍ଚିତ କାଳ୍ପ
ନିଜ ବସ୍ତୁର ଅନୁବର୍ତ୍ତୀ ହେବା ବାକୁଳତା । ପ୍ରକଟ “ହତକର” ଓ
“ସୁଖକର” ହେବ କପର ? ମର୍ଦ୍ଦଞ୍ଜନାକେତ ଅମ୍ବେ ମାତୁଆମାନଙ୍କୁ
ହାତ ପାଣି ପରି ଦୃଶ୍ୟକରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ଶାଢ଼ୀରେ ଅମ୍ବମାନଙ୍କର
ଛନ୍ଦ “ହତକର” ଏବଂ “ସୁଖକର” ହେବ କପର ? ଏପରି
ଲେଖକ ବୋଧହୁଏ ବ୍ରାହ୍ମମାନଙ୍କୁ ଡରନ୍ତି ତେଣୁ ତାଙ୍କର ପୁସ୍ତକରତ
ପ୍ରସ୍ତାବମାନଙ୍କରେ ଓଡ଼ିଶାବାସୀ ବ୍ରାହ୍ମମାନଙ୍କର ବଙ୍ଗଳାରେ ବୈବା-
ହିକ ସମ୍ପର୍କ ବଜାଏ ରହିପାରିବା ପକ୍ଷେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସାଧନା ଦେଇଅଛନ୍ତି ।
ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଶାରେ ହେ ଅନେକ କେବେ ବଙ୍ଗାଳ ଅଛନ୍ତି (ଏମାନଙ୍କର
ସଖ୍ୟା ବ୍ରାହ୍ମମାନଙ୍କଠାରୁ ଅନେକ ଅଧିକ) ସେମାନଙ୍କୁ ପଦେ “ମା
ତେ” ବାହ୍ୟ କହୁ ନାହାନ୍ତି । ଫଳତଃ ଦେଶ ଯେ କୌଣସି ଶାସନା-
ଧୀକରେ ରହୁନା କାହିଁକି ଏପକ୍ଷେ କୌଣସି ରସ ନାହିଁ । ଏବେ
ଦେଖାଯାଉଅଛି ଯେ ଶାଢ଼ୀ ମାତ୍ର ଆଖିର ବ୍ୟବହାର ଘେନି ଲେଖକ
ଯେ ଅସାର ଯୁକ୍ତି ମାନ ଦେଖାଇଅଛନ୍ତି ସେସମସ୍ତ ମଧ୍ୟ ଠାରୁ ନାହିଁ ।

ସ୍ୱଳ୍ପ ଯୁକ୍ତି ଶିକ୍ଷା—ଲେଖକ କହନ୍ତି ବଙ୍ଗଳାରେ କଲେଜ ୪୫
ଓଡ଼ିଶାରେ ୧ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରେ ୩ । ୧୯୦୧-୧୯୦୨ ରେ ବି, ଏ
ପାସ କରୁଥିଲେ ବଙ୍ଗଳାରୁ ୪୦୯ ଓଡ଼ିଶାରୁ ୬ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରୁ ୩୬,
ଅତଏବ ତାଙ୍କ ବିବେଚନାରେ ବଙ୍ଗାଳପିଲମାନଙ୍କର ଅନେକ
ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ସୁବାରୁ ଓଡ଼ିଶା ପିଲମାନେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ
ପ୍ରଦୟୋଗିତାରେ ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶା ଯେବେ
ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ଏକ ଶାସନାଧୀକରେ ରହେ ତେବେ
(ସେ ପ୍ରଦେଶବାସୀ ଶ୍ରେଣୀମାନଙ୍କର ସୁଯୋଗ ସୁବିଧା ଅଳ୍ପ
ସୁବାରୁ) ଓଡ଼ିଶା ଗ୍ରାଜୁଏଟ (ଉପାଧ୍ୟାୟ) କି ସଖ୍ୟା ହୁ ହୁ
କରିଯିବ । ଏବେ ଦେଖାଯାଉ ଏ ଯୁକ୍ତିରେ ସାର କେତେ ଅଛି ।
ଲେଖକଙ୍କର କଥୁତମତେ ବଙ୍ଗଳାର ପ୍ରତି କଲେଜରୁ ୧୯୦୧-

୩୦୨ ସାଲରେ ୫୫ = ୧, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର କଲେଜ ପିଣ୍ଡ ୫୫ = ୧୨
 ଓଡ଼ିଶାର ୧ = ୨ ଦାସଦାର, ବି, ଏ, ପାସ କରିଥିଲେ । ସମ୍ପାଦ
 ରୂପରେ ଯେବେ ସୁଯୋଗ ସୁବିଧା ବସନ୍ତ, ଅନୁମାନ କରାଯାଏ
 ତେବେ ଦେଖା ଯାଉଥିବ ବଙ୍ଗଳା ଅପେକ୍ଷା ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶବାସୀ
 ଶ୍ରମମାନଙ୍କର ସୁଯୋଗ ସୁବିଧା ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ଅଧିକ
 ଅଟେ, ସୁତରାଂ ମେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଜୟ ହେବ.
 ଓଡ଼ିଆ ପିଲାଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଏହାବେଳେ ଅସମ୍ଭବ । ଗତ ବର୍ଷ
 'ପରୀକ୍ଷାର ଫଳପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି କଲେ ପାଠକେ ଦେଖିବେ ଯେ ମଧ୍ୟ-
 ପ୍ରଦେଶରୁ ୧୪ ଜଣ ପାସ କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶା କପାଳରେ
 ଶତପଥ କାହିଁ । ସୁତରାଂ ବଙ୍ଗଳାମାନଙ୍କଠାରୁ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶବାସୀ
 ପିଲାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଆ ଶ୍ରମମାନଙ୍କର ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରବ
 ଯେ ସହଜ ବ୍ୟାପାର ଏହା, ନଦାପି ନୁହେଁ । କଥାରେ କହନ୍ତି
 “ନ ଦେଖିଲ ଓଡ଼ି ଛୁଫଡ଼ା” ଲେଖକ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶବାସୀ ପିଲା-
 ମାନଙ୍କର ବୁଦ୍ଧିବୃଦ୍ଧି ସମ୍ପର୍କରୂପେ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି ତେଣୁ ମନେ
 କରିଥିଲେ ସେମାନେ ଦୁର୍ଗା ମୂର୍ତ୍ତି ସୁତରାଂ ଓଡ଼ିଆ ପିଲାଏ ତାଙ୍କୁ
 ସହଜରେ ବଳିଯୁଡ଼ିବେ । ଆଉ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ମଣିଲେ ସୁବିଧା
 ସୁଯୋଗ ଅଧିକ ହେବାର ଆଶା କଥା ? ତାହା ହେଲେ ବି
 ପରୀକ୍ଷାର ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକମାନ ବି ବଦଳିବ ? ଏପରି ବଦଳିବା ବି
 ବାଞ୍ଛନୀୟ ? ଆଉ ସେ ଯେ କହନ୍ତି ଓଡ଼ିଶାର ଏକମାତ୍ର କଲେଜକୁ
 ରାଜିସ୍ଥାନ, ଫର୍ବସର ଜଣେ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଥାଯାଉ କାହିଁ ।
 ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ମିଶିଲେଣି ବି ବଦଳିବ ? ଆଉ ଏପରି ଜଣେ
 ପ୍ରିନ୍ସିପାଲର ଅଭାବ ଯୋଗୁଁ ବି ଓଡ଼ିଆପିଲାଏ ବି ଏ ପାସ କରି
 ପାରୁ ନାହାନ୍ତି ? ପୁଣି ଲେଖକ ଯେ କହନ୍ତି ବି “ବଙ୍ଗଳାପିଲାଏ
 ଅଧିକ ଶ୍ରମବୃଦ୍ଧି ଦେଖିଯାଉଥିଲେ ଓଡ଼ିଆ ପିଲାଏ ପାରୁ ନାହାନ୍ତି”
 ଏହାତ ପ୍ରତିଯୋଗିତାର ଫଳ, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ମିଶିଲେ ମଧ୍ୟ

ଏହି ଫଳ ଦେବ । ଓଡ଼ିଆ ପିଲାମାନଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି ପାଇବା ପୂର୍ବେ
 ଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀ ସମ୍ପର୍କୀୟ କୌଣସି ବାଧା ଅଛି କି ? ଫଳକଥା ଯେ
 ଯୋଗ୍ୟ ହେଲା ସେ ପାଇଲା, ଆମେ ଓଡ଼ିଆମାନେ ଅଯୋଗ୍ୟ-ମୂଳା
 ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବକ୍ ବକ୍ କରି ଚାହିଁ ରହିବୁଁ ଏଥିରେ ବିଚିତ୍ରତା କଅଣ ?
 ଅମ୍ଭମାନଙ୍କର ପିଲାମାନେ ନିତାନ୍ତ ଅଳସୁଆ, ସେମାନଙ୍କର ଅମ୍ଭ
 ନିର୍ଭର ନାହିଁ ଆମେମାନେ ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବୁଝି ପାରୁ
 ନାହିଁ, ଅମ୍ଭମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କେବଳ ଚାକେରି,
 ତେଣେ ଚାକେରିରଦ୍ୱାରା କିମ୍ପେ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଅସୁଅଛି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚ
 ଶିକ୍ଷା ପକ୍ଷେ ଅମ୍ଭମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଉତ୍ସାହ କମି ଅସୁଅଛି । ପୁଣି ଆମେ-
 ମାନେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ତାଲିମ କରୁବାକୁ ଜାଣୁ ନାହିଁ ଓ ତାହା ଯେ
 ଜୀବନର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ କାର୍ଯ୍ୟ ତାହା ଆମେମାନେ ଉପଲବ୍ଧ
 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କରି ପାରୁଁ ନା । ଅମ୍ଭମାନଙ୍କର ଶ୍ଟୀମାନେ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ
 ଅଶିକ୍ଷିତ, ସେ ଯୋଗୁଁ ଉତ୍କଳେସୀୟ ରମଣୀମାନେ ଅପଣା ସନ୍ତାନ-
 ମାନଙ୍କୁ ଶିଶୁକାଳରୁ ଯେପରି ଶିକ୍ଷା ଦିଅନ୍ତି ଅମ୍ଭମାନଙ୍କ ଦେଶରେ
 ସେପରି ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ । ବଙ୍ଗାଳମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକସ୍ଥଳେ
 ଶିକ୍ଷିତା ନାଶ୍ୱରମାନେ ଅପଣା ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଉଥାନ୍ତି । ଅତି
 ଶୈଶବାବସ୍ଥାରୁ ଯାହା ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ ପୁଣି ସେ ଶିକ୍ଷା ଯେବେ
 ଜଳନା ଦିଅନ୍ତି ତେବେ ତାହା ଚିରକାଳ ମନରେ ରହିଯାଏ ।
 କଥାରେ କହନ୍ତି ‘ଯାହା ନାହିଁ ବାଳକାଳେ ତାହା ନାହିଁ କାଳେ’ ।
 ପୁଣି ଅମ୍ଭମାନଙ୍କର ପିଲାମାନେ ଅବ୍ୟୁଷ୍ୟ, ଅଳସୁଆ ଓ ପରଶ-
 ମହାତର , ଏହି ସବୁ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାରଣରୁ ଅମ୍ଭମାନଙ୍କର
 ବାଳକମାନେ ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ବଙ୍ଗାଳୀ ପ୍ରଭୃତି ଜାତୀୟ ପିଲାମାନଙ୍କ
 ପକ୍ଷରେ ପଡ଼ି ରହି ଅଛନ୍ତି, କରୁଣା ଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀ ତହିଁର କାରଣ
 ନୁହେଁ । ଲେଖକ ଆହୁରି ମଧ୍ୟ କହୁ ଅଛନ୍ତି ଯେ “ବଙ୍ଗାଳୀ ସହିତ
 କିଛି ଓଡ଼ିଆ କି ଅନୁପାତରେ ଯିବା ସମ୍ଭବେ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ-ସାହାଯ୍ୟ

ଆଉଥୁଲ ଏବଂ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ଗଲେ କେତେ ପାଇ ପାରେ” ଅମ୍ବେମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପରମ୍ପରାପେକ୍ଷୀ ଅମ୍ବ ନିର୍ଭର ଅମ୍ବମାନଙ୍କର ଅର୍ଥୋ ନାହିଁ, ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅମ୍ବେମାନେ ଭକ୍ଷା ହୋଇ ନେଇ ଉପସ୍ଥିତ ଦେଉଁ, ଏହିଯୋଗୁଁ ଅମ୍ବମାନଙ୍କର କିଛି ଦେଉ ନାହିଁ । ପରନ୍ତୁ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ମିଶିଲେ ଅମ୍ବେମାନେ ଯେ କି ନିଧି ଲାଭ କରିବୁଁ ତାହା ଲେଖକ ଦେଖାଇ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି ।

୨ମ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—ଲେଖକ କହନ୍ତି ବଙ୍ଗଳାରେ ଚରସ୍ଥାୟୀ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ପ୍ରଚଳିତ, ଓଡ଼ିଶା ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ମିଥାନ୍ତି, ଅତଏବ ଓଡ଼ିଶା ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ମିଶିବା ସ୍ବଭାବ ଜନକ । ଏଥକୁ ଓଡ଼ିଶାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଚରସ୍ଥାୟୀ ନ ଦେଲେଦେଇ ତହିଁର ମିଥାଦ ବ ୩୦ ବର୍ଷ କିନ୍ତୁ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଦଶସାଲ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତର ଦେଖାମା ଯେ ନିତାନ୍ତ କରିନ୍ତି ଜନକ ତାହା ଭୁକ୍ତଭୋଗୀ ମାତ୍ରେ ଜାଣନ୍ତି । ପୁଣି ଓଡ଼ିଶା ଅପେକ୍ଷା ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରେ ଶଜଣାର ଦର ଅଧିକ ଅଥଚ ଭୂମି ତେଜେ ଉତ୍ପାଦ କୁହେ ସୁତରାଂ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ମିଶିଲେ ଉକ୍ତ ଦେଶବାସୀ ଓଡ଼ିଶାର ଉଦ୍‌ବୃଦ୍ଧ ଗଜସର ପଲଭୋଗୀ ଦେବେ । ପୁଣି ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଅନୁପାତରେ ଯେବେ ଓଡ଼ିଶାରେ କର ଧାର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ ତାହା ହେଲେ ସବଳାଶ । ଓଡ଼ିଶା ମଧ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ମିଥାଦ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ପ୍ରଦେଶ କୁହେ, ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ଆଳି, କନିକା, କୁଜଙ୍ଗ ପ୍ରଭୃତି ଅନେକ ଚରସ୍ଥାୟୀ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ମାହାଲ ଅଛି । ଗଡ଼ଜାତ ମାନଙ୍କରେତ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଅଇନ ଅର୍ଥୋ ଚଳେ ନାହିଁ । ଲେଖକଙ୍କର କଥିତମତେ ଯେବେ ଚରସ୍ଥାୟୀ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ମାହାଲ ନିବାସମାନେ ଧନୀମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ହୋଇ ଅଧିକତର ସୁଖ ଓ ସୁବିଧା ଭୋଗ କର ମିଥାଦ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ମାହାଲ ନିବାସମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ଉନ୍ନତ ହୁଅନ୍ତି ତେବେ ଓଡ଼ିଶାର ଚରସ୍ଥାୟୀ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ମାହାଲମାନଙ୍କରେ ସେପରି ଘଟୁ ନାହିଁ

କାହିଁକି ? ଯାହା ଚନ୍ଦ୍ରରେ ଦେଖାଯାଉଥିଲା ତହିଁରେ ବିଶ୍ୱାସ କରବାର ଉଚିତ କି ଲେଖକଙ୍କର ସ୍ୱାର୍ଥସିଦ୍ଧି ଚିମ୍ତେଇ ଲେଖକଙ୍କୁ ପୁସ୍ତକଲିପି ଅଭିପ୍ରାୟରେ କଥିତ ସ୍ତୋତ୍ର ବାଦ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରବା ବିଧେୟ ତାହା ପାଠକ ବିଚାରକର ଦେଖନ୍ତୁ ।

୮ ମ ରେଲପଥ—କୌଣସି ଅନୁଭବ ପ୍ରଦେଶ କୌଣସି ଉନ୍ନତ ପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ରେଲିଫାସ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ଯେ ଉନ୍ନତଲତ୍ତର କରପାରେ ଏହା ଲେଖକ ସ୍ୱୀକାର କରବାକୁ ଅନୁକୂଳ, ଗୋଟି କଲିକତା ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ସଙ୍ଗେ ରେଲିଫାସ ଯୁକ୍ତ ହେବାରେ ଓଡ଼ିଶାର, ତାଙ୍କ ମତରେ, କୌଣସି ଉପକାର ନାହିଁ । ଏ ମହାସ୍ୱା ଏବେଦନ କେଉଁଠାରେ ଲୁଚି ରହିଥିଲେ କେଜାଣି । ଅନୁଭବ ତଳେ ଯେତେବେଳେ ବଙ୍ଗାଳୀର ଶ୍ରେଣୀଗତ ସବୁ ଖୁଆର୍ଚ୍ଚବେଲି ଏ ଜଗରକୁ ଶୁଭାଗମନ କରୁଥିଲେ ତେବେବେଳେ ଏଠାରୁ ଯେତେ, ଅଭିନନ୍ଦନପଥ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଥିଲା ସେ ସମସ୍ତରେ ରେଲବେ ପାଇଁକି ପ୍ରାର୍ଥନା ହୋଇଥିଲା, ପୁଣି ସ୍ଥାନେ, ଯେ ଦେହୁଡ଼ିମାନ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ପୁଣି “Orissa wants railway” “ଓଡ଼ିଶା ରେଲପ୍ରାର୍ଥୀ” ବୋଲି ଲେଖା ହୋଇଥିଲା । ଲଟସାହେବ ମହୋଦୟ ଉଲ୍ଲସହାର ଅଭିନନ୍ଦନ ପଥର ଉତ୍ତରରେ ଏ ବିଷୟର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି ଏହି କଟକ ଜଗରର କିଛି ପଡ଼ିଆରେ ନିର୍ମିତ ଦରବାର ଘରେ କରୁଥିଲେ କି ସେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାରେ ରେଲବାଟର ଅଭାବ ଉପଲବ୍ଧି କରୁଥିଲେ । ସେବାଳରେ ଲେଖକଙ୍କର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା କି ନାହିଁ ତାହା ସେ ଜାଣନ୍ତି । ଯେବେ ହୋଇଥାଏ ତେବେ ତାଙ୍କର ଏ ଉଦାର ମତକୁ ସେ ସେବାଳରେ ପ୍ରକାଶ ନ କରି ଜିଜ୍ଞାସୁ କରୁଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ଗୁଜାମା ରେଲଯୋଗେ କଲିକତାର ନିକଟ ଦେବାରୁ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଠାରୁ ଯେ କଥା ଦୃଷ୍ଟି ଓ ଯୁକ୍ତିର କର ପାରିବ

ଜାହା ସେ ବୁଝି ପାରୁ ନାହିଁ । ବୁଝି ନ ପାରବା ବନ୍ଧୁ ନୁହେଁ,
ତାହା ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟର କାର୍ଯ୍ୟ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ତାହା ଭଲ ବୁଝନ୍ତି ।
ଅମେସାନେ ବଲଦିଆ ଦେସାବରେ ତାଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁ ବୁଝାଇ ଦେଉଥିଲେ ।
ସବତବଜନ୍, ଜିଲ୍ଲା ଓ ବରଗାୟ ଦାକିମମାନେ ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ର ଓ ଦୃଷ୍ଟି
ପକାଇବା ସକାଶେ ମୋଫସଲ ତ୍ରୁଣ କରନ୍ତି ଏ ସେହି ଦୃଷ୍ଟି ଓ
ଯନ୍ତ୍ର, ନିକଟ ଦେଲେ ଏପରି ଭ୍ରମଣର ଅଧିକ ସୁବିଧା ଓ ସମ୍ଭାବନା ।
ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ବିଲ୍ଡିଂରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶା ଶାସକ କରି ପାରନ୍ତି,
ବନ୍ଧୁ ତାହା ସୁବିଧାଜନକ କି ? ସାଧୁଲୋକେ ଗୈର ତସ୍ବର ଦ୍ଵାରାରୁ
ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ଶାସକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ନିକଟରେ ବାସ କରନ୍ତି
ବନ୍ଧୁ “ଗୌର ନିକଟ ଚନ୍ଦ୍ରମା” ଦୂର ଉଲ୍ଲେଖେ ସେଠାରୁ ଦୂରରେ
ରହିବାକୁ ସୁଖ ପାନ୍ତି ।

ଲେଖକ ଓଡ଼ିଶା ସଙ୍ଗେ ମହାନଦୀ ପଥରେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ବାଣିଜ୍ୟ
କଥା ଯେ କହିଅଛନ୍ତି ତାହା ଗୁରୁମାସିଆ ପୁଣି ଇଦାନା ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ
ରେଲଦ୍ଵାରା ବଙ୍ଗଳା ବମ୍ବେ ପ୍ରଭୃତି ସଙ୍ଗେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ସେ
ବାଣିଜ୍ୟ ବହୁପରମାଣରେ କମି ଯାଇଅଛି, ଚହଁର ଉନ୍ନତର ଅଣା ମଧ୍ୟ
ନାହିଁ । “ରେଲ ଷ୍ଟିମର ଯୋଗୁଁ ବେପାର ବଣିଜର କୌଣସି ବାଧା
ହୋଇ ନ ପାରେ” ବୋଲି ସେ ଯାହା କହି ଅଛନ୍ତି ତାହା ଠିକ୍
ମାତ୍ର ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରୁ ଓଡ଼ିଶାକୁ କି ମହାନଦୀ ବାଟେ ଷ୍ଟିମର ଆସେ ?
ପରନ୍ତୁ ଲେଖକ କହନ୍ତି କି ଓଡ଼ିଶାର ଅନେକ କୁଲି କଲିକତାରେ
ପ୍ରତିପାଳିତ ହେଉ ଅଛନ୍ତି ନାଗପୁରରେ ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି । ନାଗପୁରର
ଓଡ଼ିଆ କୁଲିଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା କଲିକତା ପ୍ରବାସୀ ଓଡ଼ିଆ ଅପେକ୍ଷା କେତେ
ବେଶି ତାହା ସେ ଦେଖାଇ ଦେଇଥିଲେ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା । ଫଳଗତ
ଶ୍ରୀ. ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ପ୍ରସାଦରୁ ଓଡ଼ିଆମାନେ ଭାରତବର୍ଷର ପ୍ରାୟ
ସ୍ଵଳ୍ପ ପ୍ରଦେଶକୁ ଯିବା ଆସିବା କରନ୍ତି, ସୁତରାଂ ଏ ଯୁକ୍ତି ଅନୁସାରେ
ମୁକ୍ତି ଓଡ଼ିଶା ପଞ୍ଜାବ କି ନେପାଳ ସଙ୍ଗେ ମିଶିଲେ ହେମନ୍ତ ହେବ ?

ଓଡ଼ିଶା ଯେଉଁ ପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ମିଶ୍ର କା କାହିଁକି କଲିକତାରୁ ଓଡ଼ିଆଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା କମି ଚାଲି ବଳା ଦ୍ରାସ ହେବ ନାହିଁ ।

୧ମ “Personal administration” ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଶାସନ-ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କର କଥାକୁ ଲେଖକ ଏକାବେଳକେ ଓଡ଼ିଆ ଦେବାକୁ ବସି ଅଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ସେ ଯେ ଯୁକ୍ତି ଦେଖାଇ ଅଛନ୍ତି ତାକୁ ଚିପିଲେ ବହିରେ ସାର ବଛୁ ନାହିଁ । ସେ କହନ୍ତି “ଓଡ଼ିଶାର ମଧ୍ୟ-ପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ମିଳନ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଏହି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଶାସନକୁ କେହି କିପରି କାରଣରୂପେ ଦେଖାଇ ପାରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ କଥା ଅନ୍ୟ-ସ୍ଥାରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ବଙ୍ଗଳାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଡାକା ମେମ୍ବରସେବର ଅବସ୍ଥା ଓଡ଼ିଶାର ଅବସ୍ଥା ସମାନ ନୁହେଁ । କାରଣ ପ୍ରଥମୋକ୍ତ ସ୍ଥାନ ମାନଙ୍କରେ ଚରସ୍ଥାୟୀ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାରେ ଅସ୍ଥାୟୀ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ । ଚରସ୍ଥାୟୀ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଶାସନ ଯେତେ ଦୂର ଆବଶ୍ୟକ ଅସ୍ଥାୟୀ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଗଢ଼ାରେ ସେତେଦୂର ନୁହେଁ ବୋଲି ନୁହେଁ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ସ୍ୱୀକାର କରିଅଛନ୍ତି । * * * * ସୁତରାଂ ଗୁଜରାଟର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଶାସନ ପାଇବା ଓଡ଼ିଶାପକ୍ଷେ ବିଶେଷ କିଛି ଆବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ; କିମ୍ବା ସେଥିଯୋଗେ ଶାସନକାର୍ଯ୍ୟର କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟତା ହେବ ନାହିଁ” ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଖାଯାଉ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ସମ୍ପର୍କରେ ଓଡ଼ିଶାର ଅବସ୍ଥା ବଙ୍ଗଳା ସଙ୍ଗେ ମିଳନ କେତେଦୂର ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ବା କିପରି ମିଳନ । ବଙ୍ଗଳାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଚରସ୍ଥାୟୀ, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଅସ୍ଥାୟୀ ଓ ଦଶସାଲ କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଗଢ଼ଜାତି ଓ କଳାଜାତି ମାଦାଲମାନ ଚରସ୍ଥାୟୀ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କେବଳ ମୋଗଲ-ବନ୍ଦର କେତେକାଂଶରେ ମିଥାଏ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ପ୍ରଚଳନ ତାହାର ମିଥାଏ କିନ୍ତୁ ବ ୩୦ ଶ । ଏପରିସ୍ଥଳେ ଓଡ଼ିଶାର ଅବସ୍ଥା କେଉଁ ପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ଅଧିକ ମିଶ୍ରଅଛି ତାହା ପାଠକେ ବୁଝିବ କର ଦେଖିବେ ।

ସୁଖ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଦେଉ ବା ଅସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଦେଉ ବଙ୍ଗଳା ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଜାସ୍ୱର ଅରକ ପ୍ରଚଳନ ଥିବାରୁ ପ୍ରଜାଙ୍କ ଦେୟ ଖଜଣା ସମ୍ଭବରେ ଉଭୟ ପ୍ରଦେଶରେ ଏକ ନିୟମ ପ୍ରଚଳନ ଅଛି । ଏ ଖଜଣାକୁ ଅନ୍ତର୍ଥକ ବୁଦ୍ଧି କରିବାର ଉକ୍ତି ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ସଦୃଶ ନୁହେଁ ! ଓଡ଼ିଶାର ଗତ ବନ୍ଦୋବସ୍ତରେ ପ୍ରଜା ଉପରେ ଯେ (Fair Rent) ନ୍ୟାୟ ଖଜଣା ଧାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଅଛି ତାହା ସେ ଯେଉଁ ଖଜଣା ଦେଇ ଅସୁସ୍ଥ ଚିହ୍ନରୁ ଏକପକ୍ଷୀ ବୁଦ୍ଧି ହୋଇ ନାହିଁ । ବିନ୍ଦୁ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର କଥା ସର ଯାଇଅଛି, ଏବେ ତୁମେ ଅନୁବରଣ ଚିହ୍ନରେ ଖଜଣାର ଦର ବଡ଼ କଡ଼ା ଏପରି ପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ମିଶିଲେ ସମ୍ମର୍ଗ ଦୋଷରେ ଅମ୍ବୁମାନଙ୍କୁ ଯେବେ ସେହି ଉନ୍ନତପାତ୍ରରେ ବର୍ଦ୍ଧିତ ଦରରେ ଖଜଣା ଦେବାକୁ ପଡ଼େ ତେବେ ସଙ୍କଳାଶ ! ! ! ଯେଉଁ ଗଣ୍ୟ ପ୍ରଜାମାନେ ଖଜଣା ଦିଅନ୍ତି ଲେଖକ ସେମାନଙ୍କୁ ଏ କଥାମାନ ବୁଝାଇ ଦେଇ ସେମାନଙ୍କର ମତ କେଉଁ ଦେଖନ୍ତୁ ତ ସେମାନେ କଥା କହନ୍ତି ? କ୍ରୃଷି ଶାସନାଧୀନରେ ଅମ୍ବୁମାନେ ମହା ଶାନ୍ତି ସୁଖରେ ଅଛନ୍ତି, ଏପରି ଶାସନପ୍ରଣାଳୀର କେନ୍ଦ୍ରରେ ଯେତେ ନିକଟରେ ରହିପାରୁଁ ତେତେ ଭଲ, ଏପରି ସ୍ଥଳେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଶାସନରୁ ଦୂରରେ ରହିବାକୁ ବାଞ୍ଛା କରିବା ବୀଭୂତତା ଭଲ କି ବୋଲିଯାଇ ପାରେ ?

ଦଶମକଥା. ଦ୍ଵାରକୋର୍ଟ—ଦ୍ଵାରକୋର୍ଟ କ୍ରୃଷି ଶାସନପ୍ରଣାଳୀର ପ୍ରଧାନ ଗୌରବ ଓ ଶ୍ରୀରକ୍ତବାସିମାନଙ୍କର ଧନ, ପ୍ରାଣ ଓ ମାନ ରକ୍ଷାର ପ୍ରଧାନ ଭାରଣ । ଲେଖକ ଏ କଥାକୁ ଅସ୍ଵୀକାର କରି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ତଥାପି ଆପଣାର ପୁସ୍ତକର ବା ପ୍ରକୃତିର ଉନ୍ନତପାତ୍ରରେ ଲେଖକ ଗୁଣା ମରାଜକା ଦେଖାଇ କହୁଅଛନ୍ତି କି ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ମିଶିଲେ ମଧ୍ୟ ସମୟରେ ଅମ୍ବୁମାନେ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଦ୍ଵାରକୋର୍ଟ ପାଇ ପାରନ୍ତି । ଭଲ ଲେଖକ ! ତୁମ୍ଭର ପୁସ୍ତକପୁସ୍ତକ କଥା କେଣେ ରଖିଦିଅ, ତୁମ୍ଭର ମିଥ୍ୟା ପ୍ରଭେଚନାରେ ଅମ୍ବୁମାନଙ୍କର ଯାହା ଅଛି

ତାକୁ କାହିଁକି ଶୁଭିତ ? ଭୁମ୍ବୁ କଥାରେ ଭୁଲିଲେ ପଛକୁ ଯାହା
 ଦେଉ, ବର୍ତ୍ତମାନର ଦ୍ଵାରକୋର୍ଟର ସୁବିଧାର ଦ୍ଵାରା ବେଅନମା
 (non-regulation) ପ୍ରଦେଶରେ ମିଶିବାକୁ ଦେବ ? ଆଉ
 ଭୁମ୍ବୁ ଯେ କହୁଛ ଓଡ଼ିଶା ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ମିଶିଲେ ମଧ୍ୟ
 ଆସାମ ପରି ଦ୍ଵାରକୋର୍ଟରୁ ବଞ୍ଚିତ ଦେବ ନାହିଁ ଭୁମ୍ବୁ କି ମନେ
 କର ଯେ ଲୋକେ ଏତେ ନିବୋଧ ଯେ ଭୁମ୍ବୁର ଏ ଗୁରୁତ୍ଵର ବୁଝି
 ପାରିବେ ନାହିଁ ? ଲୁଲି ଦେଖତ ଆସାମ, ବଙ୍ଗାଳା, ଗଞ୍ଜାମ, ବେଗର
 ଓଡ଼ିଶା ସହର ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଏକମାତ୍ର ଦ୍ଵାରକୋର୍ଟର ଅଧୀନରେ
 ରହିଲେ ତହିଁର ଲାଭିକା କେତେ ବଡ଼ ହୋଇଯିବ ? ଯେ ସୁଲେ
 ବଙ୍ଗାଳାଦ୍ଵାରା ଅତି ବଡ଼ ହୋଇ ଯିବାରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଖାରଜଦାଖଲର
 ପ୍ରସ୍ତାବ ଚକ୍ରାନ୍ତ ସେସୁଲେ ଦ୍ଵାରକୋର୍ଟର ଲାଭିକାକୁ ତହୁଁ ବଳ
 ବୁଝି କରିବା ପକ୍ଷେ କେଉଁ ବୁଝିମାନ ଆଶା କରିପାରେ ? ଆଉ ମଧ୍ୟ-
 ପ୍ରଦେଶ ପାଇଁ କି ଗୋଟିଏ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଦ୍ଵାରକୋର୍ଟ ସ୍ଥାପିତ ଦେବା ପରା
 ବଡ଼ ସମ୍ଭବ କଥା ? ଭୁମ୍ବୁର ପିଲାପରି ଅନର୍ଥକ ଅଳରେ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ
 ଏ ବହୁବ୍ୟୟ ଭାର ବହନ କରିବାକୁ ଯେ ଗଳି ଦେବେ ଗବର୍ଣ୍ଣ-
 ମେଣ୍ଟ ତେତେ ନିବୋଧ କୁହନ୍ତି । ସୁତରାଂ ଭୁମ୍ବୁ ଯାହା ଖୋଲିଅଣା
 ସୁଖର ଆଶା ଦେଇ ଗାୟଣାର ସ୍ଵାର୍ଥସାଧନ ଅଭିସନ୍ଧରେ ଲୋକଙ୍କୁ
 ପୁସ୍ତଲତ୍ତର ସେ ଆଶା ଆକାଶ କୁସୁମପ୍ରାୟ ଅଳୀକ ।

ପାଠକେ ! ପ୍ରାର୍ଥନା ପୁସ୍ତକରେ ଯେଉଁ ଯୁକ୍ତିମାନ ପ୍ରଦର୍ଶିତ
 ହୋଇଅଛି ତହିଁର ସମ୍ମେଧ ସମାଲୋଚନା ରୂପରେ ଦିଅନ୍ତୁ, ଯାହା
 ତହିଁରୁ ଅପମାନ କେହି ପାରିବେ ଯେ ସେ ପୁସ୍ତକରେ ସାର
 ବହି ନାହିଁ, କେବଳ ତହିଁର ଲେଖକ ସମ୍ଭବତଃ ଆପଣାର ସ୍ଵାର୍ଥ
 ସାଧନ ରୂପ ଦୂରଭିସନ୍ଧର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଲୋକଙ୍କୁ ପୁସ୍ତଲତ୍ତ-
 ବାପାଇଁ ସେ ପୁସ୍ତକ ଖଣ୍ଡିତ ଗୋପନରେ ବିତରଣ କରିଅଛନ୍ତି ।
 କରୁବା ଉତ୍ତଳୀୟ ବିଜ୍ଞ ବା ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ସେପରି ମତ କଦାପି

ହୁଏ । ଅତଏବ ଆପଣମାନେ ସେ ପ୍ରଭେଦନା ବାନ୍ଧ୍ୟରେ କଦାପି
 ବର୍ଣ୍ଣିତ କରିବେ ନାହିଁ । କଟକସ୍ଥ ଉତ୍କଳସଭାରୁ ଗତ ସେତମ୍ଭର
 ମାସରେ ମହାମାନ୍ୟ ଭାରତ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଶ୍ରୀମୁଖକୁ ଯେ ଆବେଦନ
 ପତ୍ର ପଠାଯାଇଥିଲା ତାହା ଉତ୍କଳୀୟ ମାନ୍ୟଗଣ୍ୟ ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତ ଲୋକ
 କଦ୍ରାଗ୍ୟ ଲେଖା ଯାଇଥିଲା, ତହିଁରେ ଓଡ଼ିଶା ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ
 ମିଶିବା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଘୋର ପ୍ରତିବାଦ ଦୋଇଥିଲା, ପାଠକମାନେ
 ସେ ଆବେଦନ ପତ୍ରପାଠ କଲେ “ପ୍ରାର୍ଥନା” ପୁସ୍ତକା ଲିଖିତ ଦୟା-
 ମାନଙ୍କର ଅସାରବା ଉତ୍ତମରୂପେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ପାରିବେ । ଉଦ୍ଧ-
 ଅଳମନ୍ତ ବିସ୍ତରେଣ ।

